

umb

UNIVERZITA
MATEJA BELA

V BANSKEJ BYSTRICI

FILOZOFOVANIE S DEŤMI

BELIANUM

Univerzita Mateja Bela
v Banskej Bystrici
Pedagogická fakulta

FILOZOFOVANIE S DEŤMI

Metodická príručka pre 2. stupeň ZŠ
k príbehu Hodina života

Barbora Baďurová – Marek Stachoň

Táto publikácia bola vydaná s podporou projektu
Kultúrnej a edukačnej agentúry MŠVVaŠ SR KEGA
035UMB-4/2018 Rozvoj kritického myslenia žiakov
prostredníctvom analytickej diskusnej metódy
Philosophy for Children.

Banská Bystrica 2020
ISBN 978-80-557-1763-0

Metodická príručka "Filozofovanie s deťmi: metodická príručka pre 2. stupeň ZŠ k príbehu Hodina života", ktorej autormi sú Barbora Baďurová a Marek Stachoň, je šírená pod licenciou Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY-NC Uvedenia autora a Nekomerčné použitie.

Názov: **Filozofovanie s deťmi**
Metodická príručka pre 2. stupeň ZŠ
k príbehu Hodina života

e-kniha

Autori: **Mgr. Barbora Baďurová, PhD.**
PhDr. Marek Stachoň, PhD.

Recenzentky: **Doc. Mgr. Sandra Zákutná, PhD.**
PhDr. Monika Šabová, PhD.

Vydalo: **Belianum. Vydavateľstvo Univerzity**
Mateja Bela v Banskej Bystrici

Vydanie: **prvé**

ISBN: **978-80-557-1763-0**

DOI: **<https://doi.org/10.24040/2020.9788055717630>**

Obsah

Úvod	6
KAPITOLA 1 Ovce a pastier	10
KAPITOLA 2 Ďalej od zvierat	22
KAPITOLA 3 Baterky v hodinách	32
KAPITOLA 4 Tajné chodníčky	42
KAPITOLA 5 Neviditeľné medzi človekom a človekom	48
KAPITOLA 6 Je vo väzení teplo?	53
KAPITOLA 7 Pohľad cez škrupinu	56
KAPITOLA 8 Opačným smerom	63
KAPITOLA 9 Kto, s kým a kde	66
KAPITOLA 10 Za slovami	70
KAPITOLA 11 Svet krajším	73
KAPITOLA 12 Skicár bez gummy	80
KAPITOLA 13 Stratený rozum	86
KAPITOLA 14 Grilovaný mamut a jachta	94
KAPITOLA 15 Ako rozosmiať múdreho?	101
KAPITOLA 16 Páli aj odpaľuje	106
KAPITOLA 17 Diaľkový ovládač na seba	110
KAPITOLA 18 Trápne a hlúpe	114
KAPITOLA 19 Banánová zmrzlina	118

KAPITOLA 20 Citová výchova na jednotku	122
KAPITOLA 21 Na moste medzi včerajškom a zajtrajškom.....	127
KAPITOLA 22 Liečivé aj trápne ticho	131
KAPITOLA 23 Vyležaný gauč.....	138
KAPITOLA 24 Zo sekundy na sekundu.....	145

Úvod

Metodická príručka, ktorá sa vám dostala do rúk, sa zameriava na možnosti implementácie koncepcie filozofovania s deťmi na druhom stupni základných škôl. Ponúka námety na filozofické aktivity reagujúce na príbeh pre deti s názvom „Hodina života“ od Marcela Páleša¹. Každá z kapitol tejto príručky predkladá úlohy a cvičenia priamo vyplývajúce alebo nadväzujúce na kapitoly uvedeného príbehu, a preto je tento príbeh nevyhnutný pri použití tejto metodickéj príručky a vyžaduje si prečítanie (hoci aj parciálne) učiteľom aj žiakmi pred samotnou aplikáciou úloh z príručky. Názvy kapitol príbehu a metodickéj príručky sú rovnomenné.

Predpokladom efektívneho filozofovania s deťmi je vytvorenie priaznivej atmosféry v triede, chápanie triedy ako komunity, ktorá chce dospieť k poznaniu. Nakoľko cieľom aktivít je podpora filozofického a kritického myslenia, je dôležité pristupovať k textu a otázkam z neho vyplývajúcim s otvorenou myslou a bez predsudkov (etnických, rasových, rodových, svetonázorových a podobne). V triede sa snažíme podporovať vzájomnú

¹ Páleš, M. (2020): *Hodina života*. Banská Bystrica: Belianum. ISBN 978-80-557-1779-1
DOI <https://doi.org/10.24040/2020.9788055717791>

úctu, dôveru, férovosť a spravodlivosť, pričom zohľadňujeme individuálne osobitosti žiakov.

Nasledujúci text ponúka aktivity vo viacerých organizačných formách a navrhuje niekoľko metód napríklad diskusiu, individuálnu prácu, skupinovú prácu, hranie rolí, interview, tvorbu posterov či prezentácii a podobne. Niektoré aktivity si vyžadujú pomôcky, napr. papier, lepiacu pásku, fixy a pod...

Úlohy nadväzujú na vybrané kľúčové pojmy v príbehoch o spolužiakoch Martinovi, Kamilovi a Stanke, no je možné ich chápať aj ako námet a akýsi odrazový mostík pre učiteľa, ktorý si môže podobne tvorivo spracovať aj iné problémové okruhy príbehov alebo podobne filozoficky reflektovať aj námety z iných zdrojov (knižných, filmových či z reálneho života a podobne). Ponúkané otázky treba chápať len ako námet a nelimitovať diskusiu len na ne. Je žiaduce nabádať žiakov k vlastnej tvorbe zaujímavých filozofických otázok, a tým rozvíjať ich kreativitu a podporovať chuť vedieť viac. Nosné myšlienky a pojmy sú v podnázvoch jednotlivých kapitol podčiarknuté.

Ponúkané aktivity vytvárajú priestor pre rôznu pozíciu učiteľa, ktorý môže byť moderátorom či určitým poradcom a koordinátorom alebo sa aktívne zapájať do úloh či diskusie ako súčasť filozofujúcej komunity triedy. Preto sú niektoré kognitívne aktivity určené skôr vyučujúcej osobe, vysvetľuje sa ich význam. Učiteľ je

tak vyzvaný vstúpiť do danej aktivity. Iné úlohy sú formulované tak, že sa môžu priamo sprostredkovať žiakom. Vo všeobecnosti však nechávame na posúdení učiteľa, nakoľko vstúpi alebo nevstúpi do riešenia úloh a cvičení vzhľadom k zloženiu a povahe skupiny, s ktorou pracuje (bez ohľadu na to, či sa pri cvičení, úlohe vyskytuje oslovenie skupiny, alebo sa inštruuje vyučujúca osoba). Samostatnosť žiaka však považujeme za vlastnosť, ktorá by sa mala v celom filozofovaní s deťmi výrazne rozvíjať.

Prostredníctvom aktivít sa snažíme rozvíjať kognitívne aj afektívne zručnosti. Z hľadiska kognitívnych cieľov rozvíjame predovšetkým schopnosť analýzy, hodnotenia i tvorivosť žiakov. Prehlbujeme ich schopnosť pochopenia pojmov a ich súvislostí a nábádaním k samoštúdiu vybraných problémov rozširujeme ich základné znalosti o svete okolo nás. V afektívnej rovine rozvíjame schopnosť morálneho usudzovania, tolerancie, úcty a podobných kvalít, keďže aj prostredníctvom podpory kritického myslenia žiakov učíme uvedomeniu si predsudkov, manipulácie a nesprávneho uvažovania, ovplyvňujeme aj emocionálne vzťahy a postoje.

Aktivity možno využiť nielen na hodinách etickej výchovy, je možné začleniť ich v rámci prierezovej témy Osobnostný a sociálny rozvoj aj do ostatných predmetov nižšieho sekundárneho vzdelávania.

Príručka je jedným z výstupov projektu KEGA 035UMB-4/2018 *Rozvoj kritického myslenia žiakov prostredníctvom analytickej diskusnej metódy Philosophy for Children*. Autorom koncepcie Philosophy for Children - P4C - filozofovania s deťmi je M. Lipman, americký profesor pedagogiky, no predkladaná príručka sa striktne nedrží len jeho metodiky, treba ju chápať ako prácu inšpirovanú jeho myšlienkami, ktorá sa snaží modifikovať a rozvíjať jeho koncepciu.

KAPITOLA 1 Ovce a pastier

Pravidlá

Prvá kapitola poukazuje na problematiku pravidiel. Mladí ľudia často spochybňujú existujúce pravidlá, ktoré im stanovujú dospelí. Kladú si otázky, či sú správne, prípadne poukazujú na ich protirečivosť, neférovosť a podobne, čím preukazujú svoju schopnosť kriticky myslieť. Je vhodné tento potenciál u nich rozvíjať.

Je veľmi dôležité diskutovať o problematike pravidiel, nakoľko človek ako spoločenská bytosť potrebuje vytvárať pravidlá, aby usmerňoval vzťahy a konanie ľudí medzi sebou. Ako občania štátu sa takmer denne stretávame s právnymi normami, ktoré regulujú naše konanie. Menej formálne sú zväčša morálne, etické pravidlá, ktoré sú však nemenej dôležité, pretože nielen dopĺňajú právne normy, ale sú často aj ich základom.

Pravidlá a príbuzné pojmy (Brainstorming)

Na tabuľu sa napíšu pojmy, slová, ktoré žiakom napadnú pri slove pravidlá.

Následne o týchto pojmoch diskutujte: Aký majú vzťah k pojmu pravidlá?

Aké pojmy majú rovnaký alebo podobný význam ako pojem pravidiel? (napr. normy, zákony, zákazy, príkazy, usmernenia, smernice, poriadky, povinnosti...)

Čo sú to pravidlá (Diskusia)

Diskutujte: Čo sú to pravidlá? Ako by sme ich mohli definovať?

Pre lepšie hľadanie definície skúste popísať, ako by ste vysvetlili slovo pravidlá mimozemšťanovi, ktorý nerozumie, čo sú to pravidlá. Na konci myšlienky zosumarizujte a snažte sa dospieť k rámcovej definícii pravidiel.

Pomôžte si tiež otázkami ako napríklad: Čo pravidlá musia mať? Čo je pre ne typické?

Aké rôzne podoby môžu mať pravidlá?

Aké druhy pravidiel existujú?

Aké prívlastky môžeme pravidlám priradiť? (napríklad dobré, zlé, morálne, právne normy, nové, nespravodlivé a pod.)

Pravidlá bez slov (Práca v skupine)

Možno vyjadriť pravidlá aj bez slov? Skúste ich nakresliť alebo zahráť.

Rozdelíme sa do menších skupín, kde budeme kresliť vybrané pravidlá.

Následne budeme prezentovať svoje výtvary pred ostatnými skupinami, pričom nepovieme o aké pravidlá ide a spolužiaci budú mať za úlohu hádať, ktoré pravidlá sme nakreslili.

Obmenou tejto aktivity je, že skupina zahrá vybrané pravidlo a spolužiaci hádajú.

Výber pravidiel môžeme nechať na žiakov, alebo ich môžeme nechať žrebovať z vopred pripraveného zoznamu pravidiel.

Svet bez pravidiel (Práca vo dvojiciach)

Na úvod si zodpovedzme otázky:

Na čo sú potrebné pravidlá?

Mohol by existovať svet bez pravidiel?

A zrealizujte krátku diskusiu.

Predstavte si imaginárnu krajinu bez pravidiel. Ako by to tam vyzeralo? Mohla by takáto krajina fungovať? V čom by to malo svoje výhody a v čom naopak nevýhody?

Nakreslite a popíšte, ako by to vyzeralo v krajine bez pravidiel.

Zrušenie pravidiel (Písanie zoznamu)

Napíšte zoznam, ktoré pravidlá by ste zrušili, keby by ste mohli.

Svoj výber následne prezentujeme a pritom sa snažíme ho zdôvodniť.

Zmeny (Diskusia)

Diskutujte o možnostiach zmeny pravidiel.

Kto by mal určovať pravidlá?

Ako by mali vznikať pravidlá?

Kedy sú pravidlá zlé a ako vyzerajú tie dobré?

Mali by mať ľudia právo zmeniť pravidlá?

Mali by žiaci mať právo zmeniť pravidlá?

Ako by sme mohli pravidlá meniť?

Spravodlivé a férové pravidlá (Diskusia)

Diskutujte o otázke spravodlivosti, férovosti vo vzťahu k pravidlám.

Existujú pravidlá, ktoré by sa nemali nikdy meniť a mali by platiť úplne pre všetkých?

Existujú pravidlá, ktoré by mali platiť iba pre niektorých?

Poznáte pravidlá, ktoré platia iba pre niektorých? Uvedte príklady. Prečo je to tak? Je to spravodlivé?

Protirečenia (Diskusia)

Diskutujte na tému Pravidlá, ktoré si protirečia.

Poznáte nejaké pravidlá, ktoré si protirečia? Ak áno, v čom si protirečia?

Protirečia si niekedy vaši rodičia pri stanovení pravidiel?

Uvedte príklady.

Ako sa máme rozhodovať? Ako sa rozhodujete vy, pokiaľ si musíte vybrať medzi rôznymi pravidlami?

Porušenie pravidiel (Diskusia)

Diskutujte o porušení pravidiel.

Ako by malo byť porušovanie pravidiel sankcionované, trestané?

Stalo sa vám, že ste porušili nejaké pravidlo ale nikto iný sa o tom nedozvedel? Ako ste sa cítili? Hovorilo vám niečo vaše vnútro - svedomie?

Pravidlá triedy (Skupinová práca)

V skupinkách vymyslíte, aké pravidlá by mali platiť pre vašu triedu. Následne ich prezentujte pred spolužiakmi a snažte sa dospieť k zoznamu najvhodnejších pravidiel.

Byť prezidentom, voľby a volebný systém

V texte sa spomína, ako Kamil povedal Martinovi, že ak chce niečo zmeniť, mal by sa stať prezidentom. Prezident má významnú funkciu v štáte, u nás predovšetkým reprezentuje, no v iných krajinách ako napríklad Francúzsko či USA je najvýznamnejším reprezentantom výkonnej moci, teda môže rozhodovať o mnohých otázkach v štáte. Podobne významné sú aj

iné funkcie, napríklad funkciu predstaviteľov zákonodarnej moci zastávajú poslanci. Voľby sú dôležitým nástrojom pre vytváranie demokratického štátu. Je dôležité budovať u mladých ľudí záujem o politiku a participáciu, teda snahu spolupodieľať sa na veciach verejných, pretože len tak pomôžeme spoluvytvárať skutočnú demokraciu.

Voľby (Diskusia)

Zamyslite sa a diskutujte.

Čo sú to voľby?

Ako fungujú?

Na čo sú dobré voľby?

Ako by to vyzeralo, keby voľby neexistovali?

Zistite, aký je určený vek pre volebné právo u nás a v iných krajinách. (Např. Rakúsko 16 r., u nás 18 r.)

Zamyslite sa, prečo je vek pre možnosť voliť obmedzený.

Na akom základe by sme mali určiť vek pre možnosť voliť a byť volený?

Ako sa možno stať prezidentom/prezidentkou?

Aký by mal byť ideálny prezident/-ka?

Aký je aktuálny vek potrebný pre kandidovanie na prezidenta/-ku?

Prečo je vek prezidenta/-ky obmedzený a napríklad u nás ešte vyšší ako vek pre kandidovanie za poslanca/-kyňu?

Dobry a zly poslanec/poslankyňa (Práca v skupine)

V menších skupinách nakreslite na jeden papier dobrého, ideálneho poslanca, opíšte tam aj jeho vlastnosti a na druhý papier zlého poslanca a tiež predovšetkým opíšte jeho vlastnosti.

Následne kresby prezentujte.

Zhodli ste sa v niektorých vlastnostiach s ostatnými skupinami? V ktorých?

Školský parlament (Diskusia)

Máte v škole školský parlament?

Na čo slúži? Na čo by mal slúžiť?

Chceli by ste byť zástupcom študentov v školskom parlamente?

Čo by malo byť vašou úlohou?

Ako by ste si pripravili predvolebnú kampaň?

Na čo by predvolebná kampaň mala klásť dôraz?

Zmierenie

V texte hovorí Kamil o tom, že sa zmieril s tým, že mnohé pravidlá nemôže jednoducho zmeniť. Na čo mu Martin

odpovedá, že to je len pre zbabelcov, že on nechce byť len nejakou ovcou. Zmierenie sa spája s mnohými otázkami. Zdá sa, že niekedy môže byť vhodné zmieriť sa s tým, čo nemôžeme zmeniť. Inokedy, práve naopak, nie je vhodné zmieriť sa napríklad s nepravosťou či nespravodlivosťou, ktorú môžeme aktívne ovplyvniť.

Zmierenie a príbuzné pojmy (Brainstorming)

Na tabuľu sa napíšu pojmy, ktoré vám napadnú pri slove zmierenie, resp. súvisia s myšlienkou zmierenia sa s niečím.

Následne o týchto pojmoch diskutujte. Aký majú vzťah k pojmu zmierenie?

Ktoré pojmy majú rovnaký alebo podobný význam ako zmierenie sa s niečím? Čo to znamená zmieriť sa s niečím?

Zmierenie a všeobecné chápanie (Práca vo dvojiciach)

Pripravte si zoznam príkladov k nasledujúcim otázkam.

Kedy je dobré sa s niečím zmieriť?

Kedy je, naopak, lepšie proti niečomu bojovať, snažiť sa to zmeniť?

Následne dvojice žiakov svoje príklady prezentujú a celá trieda sa s pomocou učiteľa snaží dospieť k všeobecným pravidlám, kedy je dobré sa s niečím zmieriť a kedy nie.

Zmeniť alebo zachovať? (Diskusia)

Diskutujte na témy týkajúce sa konzervatívneho a liberálneho riešenia.

Je lepšie zachovávať staré, ak nemáme istotu, že nové bude dobré?

Alebo je lepšie skúsiť nové cesty, ak to staré nefunguje?
(Žiakom môžeme v tejto súvislosti stručne vysvetliť pojmy konzervativizmus, liberalizmus.)

Zbabelec

V texte sa spomína pojem zbabelec, keď Martin hovorí, že len zbabelci sa zmieria s tým, že pravidlá nemôžeme meniť. Je preto zaujímavé diskutovať aj o tomto pojme.

Zbabelosť (Diskusia)

Diskutujte o nasledovných otázkach.

Čo znamená byť zbabelý?

Kto je protikladom zbabelého?

Kedy je zlé byť zbabelý?

Kedy môžem byť zbabelý?

Je vždy zlé byť zbabelý?

Je možné, aby sa zbabelec zmenil a nebol zbabelým? Ako?

Ovce

Martin hovorí, že nechce byť ako nejaká ovca. Podľa neho napríklad nie je správne, ak sa človek zmieri s pravidlami, lebo tak sa stáva len nejakou ovcou. Téma súvisí s problematikou konformizmu, teda životom v súlade so spoločenskými konvenciami.

Ovce a pastier (Hranie rolí)

Všetci v triede sa zapoja do hrania rolí oviec a pastiera. Zvolíme jedného žiaka, ktorý bude hrať pastiera a ostatní hrajú ovce. Presúvajú sa po triede, robia, čo im pastier povie. Pastier zadáva jednoduché príkazy ako napríklad vstať, zodvihnúť ruky a podobne, pastier dohliada na to, aby ovce poslúchali.

Ovce (Diskusia)

Prečo asi autor zvolil názov kapitoly Ovce a pastier?

Prečo sa niekedy ľudia nazývajú ovcami?

Čo to znamená byť ovcou?

Ako sa ovce správajú?

Aké majú ovce charakteristiky?

Aký je vzťah medzi pastierom a ovcami?

Prečo je zlé byť ovcou?

Môže to byť aj dobré, byť ovcou? V čom? Kedy?

Iná doba

Ľudia občas hovoria, že niekedy bola iná doba. Stáva sa to často, keď porovnávajú podmienky medzi generáciami, keď diskutujú starší s mladšími a podobne. V kapitole sa uvádza napríklad výrok školníka: „Nuž... To bola iná doba. Deti boli o čosi poslušnejšie. Tie dnešné sú odvážne, často drzé a myslia si, že majú na všetko patent. Aj my sme sa proti všeličomu vzopreli, ale vedeli sme, že tí dospelí nám chcú neraz dobre a že keď raz niečo povedia, nezostáva nám iné, len to prijať.“ Túto problematiku môžeme využiť ako námet na podnetnú diskusiu.

Rozhovory o inej dobe (Domáca úloha)

Stretli ste sa už s tým, že niekto povedal, že vtedy bola alebo teraz je iná doba?

Spýtajte sa rodiny, starších kamarátov a pod., v čom bola iná doba, keď boli napríklad oni deťmi alebo mladými ľuďmi a na nasledujúcej hodine si vymeňte informácie, čo ste z rozhovorov zistili.

Následne diskutujte.

Čo to znamená, keď sa povie, že je dnes iná doba?

Myslíte si, že je to pravda?

V čom bola dobrá iná ako dnes?

V čom boli ľudia iní?

Zamyslite sa a diskutujte, prečo často starší ľudia vnímajú dobu, keď boli mladí ako lepšiu? Alebo ste sa stretli aj s opačným názorom? Diskutujte o svojich skúsenostiach s rozhovormi so staršími ľuďmi.

Doba, v ktorej by som chcel/-a žiť (Kreslenie)

Chceli by ste žiť v inej dobe? V akej a prečo? Na papier nakreslite a opíšte, v akej dobe by ste chceli žiť, následne obrázky prezentujte pred spolužiakmi a diskutujte.

V čom sú ľudia rovnakí? (Práca v skupine)

Na papier si v skupine pripravte zoznam charakteristík k téme: V čom sú ľudia rovnakí vo všetkých obdobiach? Následne o tom diskutujte.

KAPITOLA 2 Ďalej od zvierat

Vzory

V texte Kamil, Stanka a Martin diskutujú o vzoroch, ľuďoch a ich vlastnostiach, ktoré sú dobré a sú nám príkladom. S otázkou vzoru sa spája tiež problém morálneho ideálu a dokonalosti. Zaujímavým podnetom na diskusie je napríklad problém, o ktorom sa píše v texte: „.... v podstate aj ja obdivujem u mnohých ľudí nejaké ich dobré vlastnosti. A niekedy dokonca aj u takých, o ktorých si myslím, že dobrými ľuďmi veľmi nie sú,“ doplnila Stanka.

„Čiže aj horší ľudia, čo veľa dobrého neurobia a sú zákerní a hovoria hlúposti, môžu mať dobré vlastnosti?“ vrátil sa do rozhovoru Martin.

„No jasné! Napríklad nejaký zlodej môže byť napriek množstvu krádeží človekom pokojným a rozvážnym,“ vysvetlila Stanka.

So žiakmi môžeme diskutovať o tom, kto by mohol byť našim vzorom a prečo.

Vzory a ich vlastnosti (Diskusia)

Čo znamená, že niekto je niekomu vzorom?

Kto môže byť vzorom?

Máte nejaké vzory? Kto je vašim vzorom?

Aké vlastnosti by mal mať niekto, kto je vzorom?

Ste aj vy pre niekoho vzorom?

Aký by ste mali byť, aby ste boli pre niekoho dobrým vzorom?

Kde môžeme nachádzať vzory?

Máte nejaké vzory, ktoré boli postavami z literatúry alebo filmov?

Máte nejaké vzory z histórie?

Musí byť vzor dokonalý?

Môže byť niekto aj negatívnym vzorom?

Uvedte príklady, ktoré osobnosti by sme mohli označiť ako pozitívny a ktoré ako negatívny vzor?

Má pozitívny vzor iba dobré vlastnosti?

Má negatívny vzor iba zlé vlastnosti?

Dokážete nájsť na pozitívnych vzoroch ich nedostatky a na negatívnych ich dobré stránky?

Aké sú to?

Dobré vlastnosti

V texte sa spomína aj Kamilov vnútorný monológ keď sa zamýšľa nad svojimi dobrými vlastnosťami: „Aké vlastne mám tie dobré vlastnosti? A mám nejaké vôbec? Nejako

mi nič nenapadá. Hm... Rád pomáham, keď odo mňa niečo doma chcú. I keď viem, že často sa mi nechce a urobím to len preto, lebo viem, že vzápätí budem chcieť niečo ja. Ale často poslúchnem bez námietky. Maťo mi minule spomínal, že on nič také nemusí. Ten sa má!“

Často máme problém identifikovať dobré vlastnosti nielen u iných, ale i sami u seba. Je však dôležité trénovať túto schopnosť identifikovať dobré vlastnosti u iných i u seba jednak pre zlepšenie medziľudských vzťahov, zdravé sebavedomie a sebaúctu, ako i zvýšenie morálnej citlivosti. Nasledujúce cvičenia sa zameriavajú práve na dobré vlastnosti.

Dobré vlastnosti (Aktivita)

Každému v triede nalepíme na chrbát väčší papier. Navzájom si napíšete na papier na chrbte dobré vlastnosti, ktoré si na spolužiakovi vážite, máte radi, obdivujete. Keď si všetci vzájomne napíšu pozitívne vlastnosti a komplimenty, všetci si môžu prečítať, čo majú na papieroch napísané.

Zamyslenie (Sebareflexia)

Aké máte dobré vlastnosti?

Aké by ste chceli mať?

Ako môžete dobré vlastnosti získať, alebo sa s nimi musíte narodiť? Môžu byť dobré vlastnosti vrodené?

Čo to znamená, že niekto je dobrý?

Čo to znamená, že niekto má dobré vlastnosti?

Byť dobrý (Diskusia)

Môžu mať dobré vlastnosti aj neživé veci?

Čo znamená, keď povieme napríklad, že toto je dobrá kniha?

Môžu mať dobré vlastnosti aj zvieratá?

Čo znamená, keď povieme, že náš pes je dobrý?

Aké iné dobré vlastnosti zvieratá majú? Uvedte príklady.

Aký je v ich vlastnostiach rozdiel oproti človeku? Existuje tam rozdiel?

Vyjadrujeme to isté, ak povieme, že napríklad dnešný obed bol dobrý a keď povieme, že niekto je dobrý učiteľ alebo dobrý človek?

Sú veci dobré, lebo slúžia nejakému účelu?

Je aj človek dobrý, lebo slúži nejakému účelu alebo je dobrý sám osebe? Čo robí človeka dobrým?

Vymedzenie pojmu dobrý (diskusia)

Čo znamená, že niečo je dobré?

Uvedte príklady na rôzne dobré veci. V čom sú si podobné?

Pokúste sa vysvetliť pojem dobrý mimozemšťanovi, ktorý mu nerozumie. Aké synonymá, podobné výrazy by ste uviedli? Ako by ste pojem vysvetlili? Ako vieme, čo je dobré?

Etika

V texte sa popisuje napríklad rozhovor medzi Martinom a Kamilom, kde Martin hovorí: „Počul si, čo povedal ten etikár? Vraj by etickú výchovu dal ako hlavný predmet nad všetky predmety. Šibnutý!“ Na to Kamil povedal: „Čo ti ja viem... Isto by som radšej bral písomky z etiky ako z matiky či slovenčiny...“ Do toho sa neskôr zapojila Stanka názorom od svojej mamy, ktorá povedala, že by deťom v škole mali dať viac etiky, aby z nich vychovali ľudí, lebo zatiaľ majú bližšie k zvieratám z džungle.

Etika (Diskusia)

Čo to znamená byť etický?

Čo je to etika?

Je etika ťažká? V čom? V čom je ľahká?

Je ťažké byť etický? Kedy je to ľahké a kedy ťažké?

Je vždy možné správať sa eticky?

Alebo sme niekedy prinútení správať sa neeticky? Kedy?

Čo je to etická výchova?

Čomu by sa mala etická výchova venovať?

Etické zvieratá? (Práca vo dvojiciach)

Vo dvojiciach sa zamyslite nad otázkou: Môžu byť aj zvieratá etické? Ak áno, uveďte príklady.

Zamyslite sa nad zobrazením etických vlastností zvierat v populárnej kultúre - filmoch, knihách. Aké etické charakteristiky tam majú zvieratá a aké etické činy vykonávajú? Môžu mať zvieratá aj zlé, neetické vlastnosti? Alebo ich riadi príroda, a teda sa nemôžu rozhodovať ako slobodní ľudia?

Etika a etiketa

V texte sa v rámci rozhovoru medzi Martinom a Kamilom o etickej výchove a etike spomína myšlienka Kamila: „Isto by som radšej bral písomky z etiky ako z matiky či slovenčiny. Len si celkom neviem predstaviť, z čoho by boli... Zo slušného správania?“

Slovné spojenie „slušné správanie“ sa však nemusí vzťahovať len k etike, morálke, ale často sa spája predovšetkým s etiketou, bontónom. V tejto časti sa preto môžeme zamyslieť nad tým, čo je to vlastne slušné správanie.

Slušné správanie (Diskusia)

Čo to znamená slušné správanie?

Kedy sa správate slušne a kedy neslušne?

Prečo sa niektorí ľudia alebo aj vy niekedy správate neslušne?

Slabosť vôle (Diskusia)

Už filozofi v starovekom Grécku sa zaoberali otázkou takzvanej slabosti vôle (akrasia), či je možné, aby sme konali nemorálne, aj keď vieme, čo je správne z etického hľadiska. Na túto tému môžeme následne diskutovať.

Stalo sa vám niekedy, že ste vedeli, že to, čo robíte, nie je etické, správne, ale napriek tomu ste to vykonalí?

Ak áno, prečo ste to spravili?

Ak sa správate neeticky, robíte to preto, lebo neviete, ako sa máte správať alebo je za tým iný dôvod?

Ako sa stávame etickými? (Diskusia)

Ako naznačil už antický filozof Aristoteles vo svojom diele Etika Nikomachova, cnosní sa nerodíme, ale učíme sa tomu počas nášho života. Zamyslite sa nad týmto problémom.

Sú nám nejaké dobré vlastnosti, schopnosť konať eticky, vrodené alebo sa to musíme naučiť počas života?

Môžeme sa etike naučiť len v škole alebo aj inde? Ako?

Kto vás najviac ovplyvnil pri tom, ako sa správate?

Etika a morálne dilemy

Etika sa zameriava na riešenie morálnych dilem. Morálna dilema označuje situáciu, keď stojíme pred dvomi alebo viacerými navzájom sa vylučujúcimi možnosťami konania a musíme sa rozhodnúť pre jednu z nich. Morálna dilema znamená, že stojíme na určitom pomyselnom morálnom rázcestí. (Známa je napríklad morálna dilema L. Kohlberga tzv. Heinzova dilema. Muž menom Heinz potrebuje liek na záchranu svojej ženy. Liek je veľmi drahý a Heinz si ho nemôže dovoliť. Lekárnik odmieta znížiť cenu, preto Heinz uvažuje, či má liek ukradnúť alebo nie.)

Ako si vybrať? (Diskusia)

Čo robíte, pokiaľ si neviete vybrať medzi viacerými možnosťami konania, aby vaše konanie bolo čo najlepšie, etické?

Aké hodnoty sú pre vás najdôležitejšie?

Morálne dilemy (Práca vo dvojiciach)

Uvedte príklady na morálne dilemy, s ktorými ste sa stretli vo svojom živote, vo svojom okolí, vo filmoch, literatúre a podobne. Ako by ste ich riešili?

Zvieratá a ľudia

V kapitole sa uvádza myšlienka Stankinej mamy, že by žiakom mali dať viac hodín etiky, resp. etickej výchovy, aby z nich vychovali ľudí, lebo zatiaľ majú bližšie k zvieratám z džungle. Tu vyvstáva mnoho otázok týkajúcich sa vzťahu človeka a zvierat. Existujú rôzne názory na to, ako sa človek odlišuje od zvierat. Niektorí hovoria o schopnosti človeka myslieť, tvoriť, iní poukazujú na schopnosť reči, teda dávajú do popredia jazyk, iní sa odvolávajú na slobodnú vôľu či dušu. Na druhej strane človek má mnoho znakov, vlastností, schopností či pudov podobných so zvieratami. Napríklad evolučné teórie chápu človeka tiež ako druh zvieratá. V environmentálnej etike sa tiež mnohí prikláňajú k názoru, že človek je súčasťou spoločenstva živých bytostí a poukazujú tiež na to, že zvieratá si zaslúžia rovnaký morálny ohľad ako ľudia, či už preto, že majú podobné vlastnosti ako ľudia, napríklad schopnosť pociťovať bolesť, majú inteligenciu alebo jednoducho preto, že majú hodnotu.

Vlastnosti ľudí a zvierat

Podobnosti a odlišnosti ľudí a zvierat (Práca v skupinách)

V čom sa odlišujú ľudia od zvierat?

Čo máme so zvieratami spoločné?

Dokážu aj zvieratá cítiť bolesť?

Ktoré zvieratá sú najviac podobné človeku a ktoré najmenej?

Čo dokážu ľudia a žiadne zo zvierat to nedokáže?

Čo dokážu zvieratá a ľudia to nedokážu?

Zamyslenie - schopnosti zvierat (Domáca úloha)

Na domácu úlohu si každý pripraví prezentáciu na tému:

Ktoré schopnosti zvierat by som chcel mať a prečo?

„Supertvor“ (Práca v skupine)

V skupinkách nakreslite, ako by vyzeral „supertvor“, ktorý by mal všetky výnimočné vlastnosti zvierat i ľudí. A zamyslite sa, či by mohol existovať a prečo existuje také množstvo rôznych biologických druhov.

Ako sa správať ku zvieratám (Diskusia)

Máme sa ku zvieratám správať podobne ako k ľuďom? Kedy je to vhodné a kedy nie?

Zamyslite sa napríklad, kedy je nevhodné poľudšťovanie zvierat, napríklad domácich miláčikov a prečo. Vyhľadajte si informácie, ktoré jedlá sú vhodné pre ľudí, no nevhodné pre zvieratá. V čom by sme sa mali správať rovnako/podobne ku zvieratám ako k ľuďom? Zaslúžia si aj zvieratá našu úctu, rešpekt? Ako by sa to malo prejavíť v našom konaní?

KAPITOLA 3 Baterky v hodinách

Čas

V texte sa hovorí o pojme čas, o jeho márnení, ale i o jeho efektívnom využití. S pojmom čas sa stretávame každodenne. Je pre nás samozrejmosťou, že uvažujeme o dianí okolo nás, aj o nás samých z hľadiska času - rozmýšľame o minulosti, prítomnosti a budúcnosti. Čas je tiež významným problémom v oblasti filozofie. Niektorí filozofi venujúci sa veciam, ktoré si je ťažko predstaviť, alebo spoznať napríklad tvrdia, že čas je len nami vymyslená vec a plynutie času je len akousi ilúziou. Aj v bežnom živote niekedy pozorujeme, že plynutie času je z hľadiska nášho vnímania relatívne.

Plynutie času (Diskusia)

Zdá sa vám, že niekedy čas beží veľmi pomaly a niekedy veľmi rýchlo? Kedy? Prečo to tak je?

Ako vieme, že plynie čas? Čo je to starnutie?

Ako by to vyzeralo, keby čas neplynul?

Ako vznikli hodiny a meranie času?

Na čo je dobré meranie času?

Cestovanie v čase (Diskusia)

Videli ste už nejaký film, prípadne knihu, kde sa hovorí o cestovaní v čase? Uvedte príklady.

Každý v triede si nakreslí na papier, ako by mohol vyzerateľ jeho stroj času. Zároveň si pripraví odpovede na nasledujúce otázky. Potom každý prezentuje svoj stroj času a odpovede na otázky. Nasleduje diskusia.

Čo by ste zmenili v minulosti, ak by ste mohli cestovať v čase?

Čo by ste zmenili vo svojom živote?

Ktoré udalosti, ktoré poznáte z histórie, by ste chceli zmeniť?

Aký by to malo dopad na súčasnosť?

Čo by ste chceli vidieť, ak by ste mohli cestovať do budúcnosti?

Ako by konanie ľudí ovplyvnila možnosť cestovať v čase?

Aké pozitívne a aké negatívne následky by to mohlo mať?

Chceli by ste žiť v inej dobe ako žijete dnes?

Ak áno, preferovali by ste radšej budúcnosť alebo minulosť? Prečo?

Zmysluplné trávenie času (Dotazník)

Každý žiak/žiačka si vyplnia odpovede na nasledujúce otázky.

Kedy máte pocit, že ste svoj čas využili zmysluplne? Akým aktivitám ste sa venovali?

Kedy mrháte časom? Čo vtedy robíte?

Podľa čoho vieme, že sme čas využili zmysluplne?

Prečo je dobré tráviť čas zmysluplne?

Prečo niektorí ľudia len márnia čas?

Následne o odpovediach diskutujeme.

Pozitívne vlastnosti

Stanka sa v ukážke rozpráva s chlapcami o pozitívnych vlastnostiach, vlastnostiach, ktoré si na nich váži. Hovorí napríklad: *„Například tuto Maťo je obdivuhodný vo svojej tvorivosti. Ako perfektne vie vyklúčkovať z mnohých situácií. Vymyslí takú výhovorku, že by sa o tom dala napísať príručka, ako tvoriť kvalitné výhovorky. To hocikto nevie. A tiež sa mi páči jeho odvaha. Neraz by som ju chcela mať!“*

Pozitívne vlastnosti (Interview)

Vo dvojiciach sa jeden žiak pýta a druhý odpovedá na nasledujúce otázky.

Aké sú tvoje pozitívne vlastnosti?

Aké vlastnosti by si chcel mať?

Aké sa ti, naopak, nepáčia?

Odpovede si zapisujú a následne sa žiaci vymenia.

Následne o tom v triede diskutujeme a zamýšľame sa tiež nad ďalšími otázkami.

Ľahko sa nám prezentujú naše pozitívne vlastnosti?

Prezentujú sa nám ľahšie naše nedostatky?

Je prezentovanie svojich dobrých vlastností vždy znakom namyslenosti a pýchy?

Kedy je to tak?

Vieme o tom, že máme pozitívne vlastnosti, alebo nám to musia ľudia povedať?

Cnosti a morálny charakter (Diskusia)

Cnosti sú naše pozitívne charakterové vlastnosti ako napríklad múdrosť, umiernenosť, spravodlivosť, statočnosť, štedrosť...

Môžeme vytvárať u seba pozitívne vlastnosti alebo sú nám vrozené?

Môžeme sa cnostiam učiť? Ako?

Môžeme u seba rozvíjať pozitívne vlastnosti? Ako?

Pravá tvár človeka (Diskusia)

Dokážeme poznať pravú podstatu človeka? Ako?

Čo to vlastne je naša pravá podstata?

Sú nám naše vlastnosti vrodené alebo sú utvárané prostredím a výchovou?

Tvorivosť

V texte Stanka hovorí, že na Maťovi obdivuje jeho tvorivosť. „Napríklad tuto Maťo je obdivuhodný vo svojej tvorivosti. Ako perfektne vie vyklúčkovať z mnohých situácií. Vymyslí takú výhovorku, že by sa o tom dala napísať príručka, ako tvoriť kvalitné výhovorky. To hocikto nevie...“

Tvorivosť, kreativita je veľmi dôležitou vlastnosťou človeka. Tvorivosť smeruje k pokroku. Tvorivým nápadom môžeme vyriešiť aj náročný problém. Tvorivosť je podstatná nie len pre umenie, ale aj pre vedu. Tvorivosť je znakom obrovského potenciálu ľudského mozgu. Ľudská tvorivosť však zrejme musí zohľadňovať etické limity, pretože nie každý objav, vynález, dielo môže byť dobré aj z etického hľadiska. Tvorivosť sa tak spája s etikou vedy, ale aj etickým aspektom umenia.

Najlepší vynález (Práca v skupine)

V skupinkách sa zamyslite, aký pre ľudstvo dobrý vynález by bolo potrebné v budúcnosti vynájsť. Vynález graficky znázornite a popíšte. Následne o tom diskutujte. (Toto môže byť zadané aj ako projekt na domácu úlohu.)

Etický/neetický vynález (Práca v skupine)

V menších skupinách vytvorte postery zamerané na prezentáciu etického a neetického vynálezu.

Zamyslite sa, prečo sú podľa vás dané veci etické a prečo nie. Svoje zistenia následne prezentujte a diskutujte. (Toto môže byť zadané aj ako projekt na domácu úlohu.)

Odvaha

Stanka v texte hovorí, že sa jej na Maťovi okrem jeho tvorivosti páči aj jeho odvaha. Odvaha môže byť považovaná za cnosť. Napríklad je dobré byť smelý a pomôcť iným. Odvaha sa spája s chuťou konať, ale aj s kritickým zvážením následkov a vhodnej formy konania.

Odvaha – hrdinovia (Práca vo dvojiciach)

Vo dvojiciach sa zamyslite a spoločne uveďte príklady hrdinov z filmu, literatúry, prípadne z bežného života, ktorí konali podľa vás odvážne. Popíšte stručne dej, príbeh a zdôvodnite, prečo hrdina konal odvážne a či to bolo zároveň aj dobré konanie, teda etické a prečo. Následne všetky dvojice svoje príklady odprezentujú.

Kedy som konal odvážne? (Diskusia)

Kedy ste vy sami konali odvážne? Uveďte príklady situácií.

Odvaha – zamyslenie sa nad pojmom (Diskusia)

Čo je opakom odvahy?

Ako by sa dala odvaha charakterizovať?

Prečo je dobré byť odvážny?

V akých situáciách ste nekonali odvážne a prečo?

Čo bráni človeku konať odvážne?

Ako sa dá takýmto situáciám predchádzať?

Kedy naopak nie je správne byť príliš smelý? Čím by mala byť naša odvaha obmedzovaná?

Elixír odvahy (Anketa)

Predstavte si, že dostanete elixír, ktorý keď vypijete, budete mať neobmedzenú odvahu. Čo by ste potom spravili? Odpovede napíšte anonymne na papieri a odovzdajte. Potom si ich pred triedou spoločne prečítate a diskutujete.

Zamyslite sa tiež nad tým, či by bolo správne mať a použiť takýto elixír.

Dobry poslucháč

Stanka hodnotí Kamilove vlastnosti a okrem odvahy a tvorivosti, podobne ako u Maťa, vyzdvihuje jeho schopnosť byť dobrým poslucháčom.

Poslucháč (Hranie rolí)

V trojiciach zahrajte krátke scény, ktoré ukazujú, že niekto je dobrý a naopak niekto zlý poslucháč. Ostatní hádajú, či išlo o dobrého alebo o zlého poslucháča.

Dobry alebo zly poslucháč (Diskusia)

Diskutujte, snažte sa zovšeobecniť, čo to znamená byť dobrý a zlý poslucháč.

Prečo je dobré poznať niekoho, kto je dobrý poslucháč?

Čo nám môže dať počúvanie?

Je lepšie počúvať alebo hovoriť?

Byť rozumný

V texte Stanka vyzdvihuje schopnosť byť rozumný.

Múdrost je jednou zo základných cností napríklad už podľa Platóna. Zamyslite sa nad touto vlastnosťou.

Rozumnosť (Diskusia)

Čo to znamená byť rozumný? Kto je podľa vás rozumný? Dokážu byť aj zvieratá rozumné? Sú rozumné napríklad počítače alebo iné vynálezy? Odlišuje sa táto rozumnosť od tej ľudskej? Ak áno, v čom?

Byť veselý

Jednou z pozitívnych vlastností, ktoré si Stanka na Kamilovi cení je, že je schopný byť primerane veselý. Už napríklad Aristoteles ako jeden z prvých systematizátorov etiky a predstaviteľ etiky cnosti vyzdvihuje schopnosť byť veselý, resp. prívetivosť, humor vo vzťahu k iným ľuďom.

Veselosť (Hranie rolí)

Všetci žiaci zahrajú, čo to znamená byť veselý.

Vymedzenie pojmu veselý (Brainstorming)

Na tabuľu píšete pojmy, charakteristiky, ktoré sa spájajú s pojmom veselý.

Ako by ste charakterizovali veselého človeka?

Čo je opakom veselého človeka?

Je vždy vhodné byť veselý?

Prečo niektorí ľudia nie sú veselí a iní áno?

Poznať seba samého

Kamil hovorí Martinovi: „Počul si dnes slovenčinárku? Pamätáš si, čo hovorila o tom Sokratovi? O tom mudrcovi z dávnych čias a o dôležitosti poznať samého seba. Tak už pssst! Chcem vedieť o sebe viac.“ Pre zdravé medziľudské vzťahy je dôležité nielen poznať ostatných, ale poznať aj seba samého.

Ja sám (Sebareflexia a diskusia)

Každý nakreslí obrázok samého seba ako karikatúru a napíše svoju charakteristiku, pričom zveličí svoje výnimočné vlastnosti. Následne si svoje obrázky prezentujeme a diskutujeme, či je ľahké spoznať samého seba..

Zamyslite sa tiež, či ste niekedy prekvapili alebo prekonali seba samého a diskutujte o tom.

Môžu nás ostatní poznať inak, ako sa poznáme my sami?

KAPITOLA 4 Tajné chodníčky

Rodina, rodičia a deti

Kamil s Petrou diskutujú aj o rodičoch a ich výchove. Kamil spomenul, že to doma nemajú také prísne, takže celkom sa to dá prežiť. Mama sa s ním často rozpráva a hneď vidí, keď ho niečo trápi. A keď sa dá, prehovorí aj otca, aj keď ten by bol rád prísnejší. Petra naopak tvrdí, že jej otec je často nekompromisný. Ak niečo nemá splnené, nezaujímajú ho okolnosti, trest ju neminie.

Prísni rodičia (Práca v skupinách)

Rozdeľte sa na dve skupiny. Jedna si pripraví argumenty, prečo by mali byť rodičia prísni, druhá skupina si pripraví argumenty, prečo by mali byť rodičia zhovievaví. Následne si zistenia odprezentujte a diskutujte, či argumenty sú lepšie a prečo.

Optimálne rodinné pravidlá (Práca vo dvojici)

Vo dvojici napíšte na papier, aké pravidlá by ste zaviedli v rodine. Následne ich odprezentujte. A diskutujte, či bolo náročné zhodnúť sa vo dvojici na pravidlách. Diskutujte, či sa v triede niektoré pravidlá opakovali, ktoré to boli a prečo.

Rodinné pravidlá (Diskusia)

Majú právo rodičia rozhodovať o všetkom, čo sa týka ich detí?

V čom by mali mať deti slobodu a prečo?

V akom veku by mali mať právo sa slobodne rozhodovať a prečo?

V čom môže byť riziko, ak sa dieťa môže rozhodovať samo?

Ako by sa mali určovať pravidlá v rodine?

Ktoré pravidlá by ste zmenili a prečo?

Ako môže dieťa ovplyvniť pravidlá v rodine?

Hodiny života

Petra s Kamilom sa rozprávajú o svojom dni, pričom si píšú o tom, že mávajú zaujímavé rozhovory so spolužiakmi cez prestávky.

„To áno, minule mi tak napadlo, že často mi tie prestávky dajú oveľa viac ako niektoré vyučovacie hodiny,“ nadhodil Kamil.

„Trafil si. Aj ja si myslím, že keď je dobrá debata, môže byť hoci len päťminútová, ale sú to také hodiny života. Tak by som to aj nazvala. Máš napríklad slovenčinu, matiku, etiku, telesnú ako predmety a toto by sa mohlo volať Život – hodiny Života.

Život - hodiny života (Práca v skupine)

Pripravte si prezentáciu na tému „Život - hodiny života“.

Vypracujte jeho obsah, čím by sa mal predmet zaoberať a hľadajte odpovede na nasledujúce otázky.

Čo by mohlo byť obsahom tohto predmetu?

Čo je zmysel života?

Je zmysel života relatívny? Má každý svoj vlastný zmysel života alebo majú ľudia niečo spoločné?

Čo by malo byť našim zmyslom života?

Ako by sa mal tento predmet učiť, aby bol zaujímavý?

Následne svoje zistenia prezentujte a diskutujte o obsahu pomyselného predmetu, aj o zmysle života.

Výzor

Kamil a Petra sa rozprávajú aj o výzore a o predsudkoch s ním spojených. Napríklad Petra hovorí, že jej obľúbená speváčka má na tele niekoľko piercingov a tetovanie. A to je podľa jej otca len pre väzňov a takých, čo to v hlave nemajú celkom v poriadku. Hovoria tiež o tom, že poznajú aj veľmi inteligentných ľudí s takýmto imidžom.

Je taký, ako vyzerá (Práca vo dvojiciach)

Na jeden papier nakreslite dobrého a múdreho človeka, na druhý papier nakreslite podvodníka.

Následne si obrázky prezentujeme. Bolo ľahké nakresliť takýchto ľudí? Prejavujú sa vnútorné charakteristiky človeka aj pri výzore?

Výzor a jeho tajomstvá (Diskusia)

Do akej miery je výzor dôležitý?

Odráža výzor spoľahlivo to, aký človek je, aký má charakter, schopnosti?

Stalo sa vám, že vás niekto odsúdil len na základe výzoru?

Ako ste sa cítili?

Stalo sa vám, že ste od niekoho na základe výzoru očakávali niečo iné a prekvapil vás?

Ako by sme sa mali správať, keď nám niekto na prvý pohľad nie je sympatický?

Odlišnosti medzi ľuďmi

V texte diskutujú Kamil s Petrou o rozdieloch v ich výchove a tiež o výzore ľudí. Zamyslíte sa nad odlišnosťami medzi ľuďmi

Odlišnosti (Diskusia)

V čom sa ľudia odlišujú?

Mali by byť všetci rovnakí?

V čom sme si podobní?

Aké majú tieto rozdiely dôsledky?

Mali by sme tráviť čas, priateľiť sa len s ľuďmi, ktorí sú nám podobní alebo nie? Aké argumenty sú v prospech jedného a druhého tvrdenia?

Sloboda

Rozhovor Kamila a Petry naráža aj na otázku slobody. Predovšetkým v oblasti sebavyjadrenia, slobody vo vlastnom rozhodovaní a podobne.

Sloboda (Diskusia)

V čom by mala byť sloboda?

Môže si robiť každý, čo chce?

Kedy nie je správne, aby si človek robil, čo chce?

Čím by mala byť naša sloboda obmedzená?

Kedy je sloboda nevhodná?

Kedy je správne porušiť pravidlá?

Kedy môžeme obmedziť niekoho slobodu?

Úprimnosť - byť autentický

Petra sa zveruje Kamilovi, že jej často píšu niektorí kamaráti alebo chalani zo školy, ale väčšinou len hrajú frajerov, aby ju zaujali, alebo jej rovno navrhujú čokoľvek, len aby s nimi išla von. Ale, podľa nej, majú v hlave

prázdnou. Petra si radšej píše s Kamilom, pretože sa zaoberajú zaujímavými témami.

Význam úprimnosti (Diskusia)

Diskutujte o povahe úprimnosti.

Prečo je úprimnosť dôležitá?

Prečo sa niektorí ľudia hrajú na frajerov?

Prečo nie je dobré hrať sa na niečo, čím nie sme?

Pilulka pravdy (Práca v skupinách)

Predstavte si, že by ste mali zázračnú pilulku, ktorá by prinútila ľudí hovoriť len pravdu. Použili by ste ju? Dali by ste ju len ostatným alebo aj sami sebe? Zamyslite sa a diskutujte, prečo by to bolo dobré a prečo zlé? Následne si zistenia skupín odprezentujeme v triede a diskutujeme.

Klamstvo (Diskusia)

Existujú situácie, kedy je dobré klamať?

Kedy je správne klamať? Alebo je to vždy zlé?

Diskutujte a argumentujte.

KAPITOLA 5 Neviditeľné medzi človekom a človekom

City a filozofia mysle

Kamil so Stankou sa rozprávali o priateľstve a dôvere medzi priateľmi. O tom, či sa niekomu zdôverujeme alebo nie. Hovoria napríklad aj nasledovné: „To sú napríklad tie kamarátstva, keď jeden druhému rozumie aj bez toho, aby niečo hovoril?“ váhavo sa uistil Kamil.

„Určite! To poznám! Tá moja najlepšia kamarátka ma vždy rýchlo prečíta, či už som šťastná a veselá, alebo ma niečo trápi,“ doplnila nadšene Stanka.

„To ti je hotová veda, tieto neviditeľné veci medzi ľuďmi,“ povzdychol si Kamil.

Problematikou chápania iných, čo si myslia, prípadne cítia, sa zaoberá napríklad filozofia mysle.

Hádaj, na čo myslím (Hádanie pojmov)

Na papieriky napíšeme vybrané pojmy (napríklad jablko, pes, dieťa, a tiež zložitejšie pojmy ako láska, priateľstvo, strach, domáca úloha, pondelok a pod.) Každý odprezentuje bez slov pred celou triedou vyžrebovaný pojem. Diskutujeme, či bolo jednoduché pojmy uhádnuť a prečo sa niektoré hádajú ľahšie ako iné. Zamýšľame sa tiež nad tým, ktoré veci je veľmi ťažké zistiť, pokiaľ nám

to iný nepovie a k čomu to môže viesť, aké to môže mať konzekvencie.

Ľudia a emócie (Práca v skupinách)

Žiaci sa rozdelia do menších skupín a do každej skupiny dostanú jeden obrázok zobrazujúci človeka s emóciou (napr. smútok, radosť, hnev). Napríklad:

Zdroj: <https://holisticphysicianmd.com/2019/06/23/african-men-cry-in-the-dark/>

Zdroj: <https://www.shutterstock.com/es/video/clip-19998202-close-happy-elderly-senior-woman-smiling-shot>

Zdroj: <https://www.focusonthefamily.com/parenting/uncovering-the-pain-behind-your-childs-anger/>

Každá skupinka následne vymýšľa príbeh, aká udalosť predchádzala tomu, čo vyjadrujú obrázky.

Príbehy a obrázky si odprezentujeme a diskutujeme, či je jednoduché pochopiť aj bez slov, čo si druhí myslia, cítia. Diskutujeme, ako by sme mali na jednotlivé situácie reagovať. Zaoberáme sa tiež otázkami: Kedy sa môžeme mýliť? Ako máme postupovať, keď si nie sme istí, ako sa druhý cíti, čo si myslí? Prečo by sme sa mali zaoberať stavmi, emóciami a myšlienkami iných?

Mysle druhých (Diskusia)

Zamyslite sa nad nasledujúcimi otázkami a diskutujte.

Ako dokážeme pochopiť, čo si iní myslia?

Ako vieme, že iní myslia podobne ako my?

Stalo sa vám, že ste si s niekým rozumeli aj bez slov?

Stalo sa vám, že ste nerozumeli, prečo niekto koná tak, ako koná?

Čo je to byť empatický?

Dokážeme cítiť to, čo cítia iní ľudia?

Dokážeme sa vcítiť aj do zvierat?

Uvedte príklady, kedy sa vám podarilo vcítiť do zvierat.

Do ktorých zvierat sa vám vciťuje ľahšie a do ktorých ťažšie? Prečo je to tak?

Láska a priateľstvo

Láska je často používaným pojmom. Je však aj zaujímavou filozofickou témou. Zdá sa, že existujú viaceré formy lásky, ako už naznačili starovekí Gréci, niektoré lásky majú blízko k priateľstvu, iné sú vzťahom rodičov k deťom, niekedy hovoríme o láske medzi párom a podobne. Problematika lásky ako kľúčového citu pre človeka a zdravá ľudská spoločnosť sú pre ľudí častým predmetom zamyslenia sa. Zamyslite sa teraz vy nad otázkou lásky a jej rôznymi aspektmi a podobami.

Láska a priateľstvo (Diskusia)

Voči komu môžeme pociťovať lásku?

Dokážeme cítiť lásku len k ľuďom alebo aj k niečomu inému (prírode, zvieratám, veciam, peniazom...)?

Je možné cítiť lásku aj k sebe samému? Čo to znamená?

Je to správne?

Aké formy môže mať láska?

Prečo sa nám niekto páči a niekto iný nie?

Čo nám dáva láska?

Ako sa správame, keď sme zamilovaní?

Ako by sme sa mali správať, keď máme niekoho radi?

Môže byť láska prehnaná, škodlivá? Kedy? Akú má podobu?

Aké formy môže mať láska?

Aké hodnoty sú typické pre skutočné priateľstvo?

Kto je to falošný priateľ?

Kto je to skutočný priateľ?

Sklamal vás niekedy priateľ?

Prečo máte radi priateľov?

Skúste si predstaviť, aký by bol život bez priateľov.

V čom je láska viac ako priateľstvo?

V čom sú láska a priateľstvo podobné?

Podľa čoho vieme, že nás niekto má rád, alebo že je náš skutočný priateľ?

Čo je to láska a priateľstvo? (Vymedzenie pojmu)

Čo znamená slovo láska?

A čo znamená slovo priateľstvo?

Pokúste sa vysvetliť pojem láska a pojem priateľstvo mimozemšťanovi, ktorý mu nerozumie. Aké synonymá, podobné výrazy by ste uviedli? Ako by ste tieto pojmy vysvetlili? Ako vieme, že je niečo skutočná láska? Ako vieme, že je niečo skutočné priateľstvo?

KAPITOLA 6 Je vo väzení teplo?

Väzenie

Kamil, Martin a Stanislava sa rozprávajú o učení, škole a o tom, čo im rodičia uvádzajú ako dôvody, aby sa zodpovedne učili a hovoria o dôsledkoch toho, ak sa nebudú učiť.

„Čo si ale myslíš, že kde skončíš, keď budeš na všetko kašľať?“ opäť sa ozvala Stanka.

„Hej, aj toto sú reči mojich rodičov. Ale aj na to im hovorím, že mi to je jedno. Tak mi na to odpovedajú, že takí väčšinou končia vo väzení, lebo sa dostanú do zlej partie a skončia pri drogách, krádežiach a podobne,“ vyslovil Martin.

„A ty stále na to, že ti to je jedno?“ opýtal sa Kamil.

„No a? Ešte sa zasmejem a spomeniem staré známe, čo opakujem vždy, že vo väzení je teplo, neprší tam a zvyknem si,“ zasmial sa Martin.

Väzenie a jeho charakteristiky (Práca v skupinách)

V skupinách sa zamyslíte nad nasledujúcimi otázkami.

Na čo slúži väzenie?

Ako to vo väzení vyzerá?

Kto je vo väzení?

Aké sú iné alternatívy okrem väzenia?

Ako by ste sa cítili vo väzení?

V čom je väzenie zlé a v čom dobré?
Pre koho je väzenie zlé a pre koho dobré?
Aké sú nedostatky väzenia?

Zodpovednosť

Text naráža aj na otázky zodpovednosti, zmyslu života, plánov, obmedzenia slobody. Napríklad Martin reaguje na apely, aby sa viac učil, nasledovne: „Je mi to jedno. Niekedy mi tieto školské reči, vyhrážky a povinnosti a všetka tá zodpovednosť za niečo, lezú poriadne na nervy.“

Zodpovednosť a zmysel života (Diskusia)

Čo by malo byť zmyslom nášho života?
Máme vyhľadávať len pôžitok? Robiť to, čo sa nám páči?
Alebo sa musíme niekedy prekonať pre väčšie dobro?

Minister/ministerka školstva

Stanka, Kamil a Martin sa rozprávajú o školských povinnostiach. Kamil napríklad hovorí Martinovi, že musí chodiť do školy a učiť sa: „Takto to musí byť. A ty nie si minister školstva, že to zmeníš. Nie si a takýmto spôsobom ani nikdy nebudeš. Takže sa môžeš len

prispôbiť.“ Zamyslite sa, ako by ste zmenili školu, keby ste boli ministrom/ministerkou školstva.

Projekt „Ideálna škola“ (Práca v skupinách)

V menších skupinách si pripravte projekt „Ideálna škola“. Ako by vyzerala ideálna škola? Aké by tam platili pravidlá? Ako by ste zmenili školu, keby ste boli napríklad ministrom školstva? Následne diskutujte, ktoré pravidlá sú reálne a ktoré nie. Aké majú vaše návrhy výhody a nevýhody. Zamyslite sa, ako môžete ovplyvniť dianie vo vašej škole už teraz ako žiaci.

KAPITOLA 7 Pohľad cez škrupinu

Krása – estetika

„Všimla som si, že zaujala nielen šiestakov, siedmakov, ale aj starších. A priznám sa, že aj mňa, i keď som na chlapcov,“ vyslovila ostýchavo Stanka.

„Vidíš, tak nie som sám, komu sa páči!“ s potešením sa pozrel Martin na Kamila.

Ktorý obrázok je najkrajší? (Hlasovanie)

Na tabuľu nalepíme 4 rôzne obrazy (alebo použijeme prezentáciu) a žiaci majú za úlohu anonymne hlasovať, napísať na papierik číslo obrázku, ktorý sa im najviac páči. Následne hlasovanie vyhodnotíme a diskutujeme.

Je krása univerzálna?

V čom sa názory rôznia?

Prečo sú názory na krásu odlišné?

Čo alebo kto formuje náš názor na krásu?

Mení sa naše chápanie krásy počas života?

Krása (Písomná úloha)

Každý žiak napíše zoznam odpovedí k nasledujúcim otázkam.

Aké vlastnosti by mal mať niekto, kto sa vám páči?

Aké vlastnosti sa vám páčia na iných ľuďoch?

Následne svoje zoznamy prezentujú a diskutujú, v čom sa zhodli a v čom nie.

Krása a dobro

Vzťah krásy a dobra je tiež zaujímavou filozofickou otázkou. Napríklad u Platóna boli pravda, krása a dobro prepojené. V realite i rôznych príbehoch a rozprávkach však nachádzame rôzne podoby tohto vzťahu.

Sú krása a dobro prepojené? (Diskusia)

Zamyslite sa, či je v rozprávkach, filmoch, realite, či umení krása vždy spätá s dobrom. Uveďte príklady, kedy áno a kedy nie.

Diskutujte, či je častejšie, že krása a dobro sú prepojené, alebo nie.

Môže byť niekto krásny a dobrý?

Môže byť niekto krásny a zlý?

Môže byť niekto škaredý a dobrý?

Môže byť niekto škaredý a zlý?

Môže sa nám niekto na prvý pohľad zdať pekný, ale keď spoznáme jeho zlé vlastnosti, začne sa nám protivíť, resp. zdá sa nám škaredý?

Môže sa nám niekto zdať na prvý pohľad škaredý, ale keď spoznáme jeho dobré vlastnosti, zapáči sa nám, resp. zdá sa nám pekný?

Čo určuje krásu človeka?

Čo je dôležitejšie, krása alebo dobro?

Môžeme hovoriť aj o vnútornej a vonkajšej kráse? V čom by bol medzi nimi rozdiel?

Realita a fikcia

V texte sa rozprávajú Martin, Kamil a Stanka o siedmačke, ktorú veľa žiakov obdivuje podobne ako Martin. Stanka však hovorí o tom, že ju tiež niekedy obdivovala, ale neskôr zistila, že je namyslená a škodoradostná.

„Nechce sa mi veriť,“ povzdychol si v nemom úžase Martin.

„Už asi začínaš tušiť, že to nie je tak, ako si si vysníval. Stanka je ďalším človekom, od ktorého máš podobný názor ako od môjho bratranca,“ poznamenal Kamil.

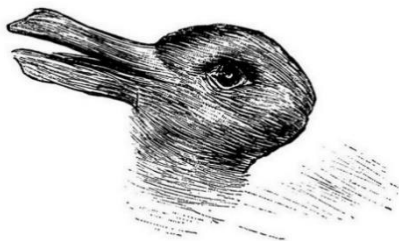
„Ale...“ chcel zaprotestovať Martin.

„Ale možno sa mýlim a možno je to celé úplne inak,“ pousmiala sa Stanka a chystala sa odísť.

„Ale možno by sa zmenila,“ nechcel sa vzdať nádeje Martin.

Očné klamy (Práca v skupinách)

Žiakom rozdeleným do niekoľkých skupín rozdáme nasledujúce obrázky, pri ktorých je možná rozdielna interpretácia obsahu. Napríklad kačku/zajaca, vázu/tváre, stará/mladá žena, hudobník/tvár ženy:

https://en.wikipedia.org/wiki/Ambiguous_image

https://en.wikipedia.org/wiki/Ambiguous_image

https://en.wikipedia.org/wiki/Ambiguous_image

[https://www.pinterest.ph/pin/346073552597802266/?amp_client_id=CLIENT_ID\(\)&mweb_unauth_id={{default.session}}&from_amp_pin_page=true](https://www.pinterest.ph/pin/346073552597802266/?amp_client_id=CLIENT_ID()&mweb_unauth_id={{default.session}}&from_amp_pin_page=true)

Úlohou každého v skupine je popísať, čo vidí na obrázku. Následne skupiny svoje obrázky aj s interpretáciou prezentujú.. Diskutujeme, či sa v skupinkách zhodli, alebo mal niekto iný názor, čo vidia oni a čo ostatní. Diskutujeme o tom, že niekedy sa môžeme na veci, ale aj

na ľudí pozerať a vidieť ich z rôznych uhlov pohľadu, vidieť ich inak.

Povaha pravdy (Diskusia)

Stalo sa vám, že ste si mysleli, že niekoho poznáte, ale potom ste zistili, že ste sa mýlili? Uvedte príklady.

Stalo sa vám, že ste verili niečomu, čo nie je pravda?

Čo je to vlastne pravda? Ako by ste tento pojem vysvetlili niekomu, kto ho nepozná?

Ako vieme, čo je pravda a čo nie?

Stalo sa vám, že ste verili niečomu, čo nie je pravda?

Kráľovstvá pravdy a lži (Práca v skupinách) –

To, že niekoho vidíme inak, ako v skutočnosti je, môže byť niekedy naša chyba, keď si ho nekriticky idealizujeme, inokedy za to môže jeho pretváрка a klamstvo. Zamyslime sa preto nad problémom klamstva, lži.

Trieda sa rozdelí do dvoch skupín. Jedna skupina bude „Kráľovstvo bez klamstva“. Každý v skupine si vyberie, akú úlohu v kráľovstve zastáva, môže byť napríklad kráľ, pisár, kuchár a pod. Dohodnite sa, ako by to v takomto kráľovstve, kde by nikto neklamal, vyzeralo. Aké by tam boli pravidlá?

Druhá skupina je „Kráľovstvo plné klamstva“, teda kráľovstvo, kde všetci klamú. Rovnako si každý v skupine

vyberie, akú úlohu v kráľovstve zastáva. Aké by boli pravidlá tam a ako by to tam vyzeralo?

Následne sa kráľovstvá predstavia. Potom si vymenia kráľov, ktorí však zastávajú hodnoty pôvodného kráľovstva, teda buď stále klame alebo vždy hovorí pravdu. Úlohou kráľovstiev je pripraviť sa na oslavy. Bude možné sa navzájom dohodnúť? Je dobré klamať? Prečo nie je dobré klamať?

KAPITOLA 8 Opačným smerom

Zlý človek

Kamil si píše s Petrou aj o vlastnostiach ľudí. Niektorí ľudia nás dokážu prekvapiť. Rozprávajú sa aj o zlých ľuďoch a o tom, akí sú to vlastne zlí ľudia. Petra napríklad píše: „Niekedý aj tí horší, ktorých odsudzujeme, v podstate zlí nie sú, len sú tak naučení. Buď sa proti niečomu búria, a preto ukazujú skôr tú frajerskú povahu. Alebo ich tak sformovalo okolie... Ešte hovoril čosi o tom, že možno len nemali správne vzory, správnu výchovu, alebo ju mali práveže takú prehnanú, že sa vybrali opačným smerom. Na protest.“

Charakter človeka (Diskusia)

Diskutujte o tom, kto vás najviac ovplyvnil. Kto má vplyv na váš charakter a konanie? Môžeme si vybrať, kto a ako nás ovplyvňuje?

Kto je to zlý človek?

Ako by sme mali k zlému človeku pristupovať?

Ako sa môže zlý človek zmeniť na dobrého?

Viera, ateizmus, teizmus

V kapitole sa dozvedáme, že Petra s Kamilom si píšú aj o náboženstve. Petra vraví, že napríklad ona a jej matka sú veriace a otec je skôr zameraný na vedu a v boha neverí. Kamil naopak stále nemá v týchto otázkach jasno. Otázka existencie boha a možností jej zdôvodnenia je tiež vhodnou témou na filozofickú úvahu.

Náboženstvo (Diskusia)

Môže byť človek dobrý aj bez viery v boha?

Je veda a viera v rozpore?

Čo alebo kto je to boh?

Je boh muž?

Aké má boh vlastnosti?

Aké náboženstvá poznáte?

Prečo existuje veľa náboženstiev?

Je správne tolerovať iných? Rešpektovať iné svetonázory?

Kedy nie?

Aké by mali byť všeobecné pravidlá?

Môže byť viera nebezpečná? Kedy?

Mali by mať deti právo vybrať si?

Súhlasíte so svojimi rodičmi?

Aká je úloha boha?

Ako vznikol svet?

Ako je možné, že existuje boh a existuje zlo vo svete?

Úvaha o náboženstve (Domáca úloha)

Vo dvojiciach alebo menších skupinách napíšte polemickú úvahu na tému „Existuje boh?“. Zamyslite sa a naštudujte si, či sú nejaké dôkazy podporujúce existenciu boha, bohov a naopak, aké argumenty podporujú to, že boh neexistuje.

Následne si zistenia odprezentujte a diskutujte o uvedených argumentoch a protiargumentoch.

KAPITOLA 9 Kto, s kým a kde

Rodina

Martin sa na začiatku kapitoly zdôverí s tým, že jeho rodičia sa rozvádajú. V texte nachádzame aj nasledovné Kamilove myšlienky: „Neviem, či niekedy nie je lepšie vyhnúť sa tej láske. Jednoducho sa nezaľúbiť a zostať sám. Mať kamarátov, mať rodinu a len si tak spokojne žiť, snažiť sa o porozumenie s okolím a neriešiť potom takéto náročné situácie. Rozvod... A trápiť tým seba, blízkych... Ale potom by sme asi rýchlo vymreli, lebo bez rodín by nebolo ľudstva. Čiže láska, nech už to znie akokoľvek rozprávko, asi fakt je potrebná...“

Manželstvo a rodina (Diskusia)

Diskutujte o Kamilových myšlienkach:

Je láska potrebná?

Je možné aj manželstvo/rodina bez lásky?

Je dobré manželstvo/rodina bez lásky?

Ako sa prejavuje manželstvo/rodina bez lásky?

Čo by tam konkrétne chýbalo, aké veci?

Dá sa láska kompenzovať, nahradiť peniazmi?

Kto by mal rozhodovať o rozvode? Rodičia? Alebo by sa mali vyjadriť aj deti?

Je rodina po rozvode rodinou?
Aká by mala byť ideálna rodina?

Vtipy, humor

Stanka hovorí: „Jeden náš sused vždy hovorí, že bez úsmevu sa neoplatí ani vstať z postele. A on sa vždy snaží rozdávať dobrú náladu. Nevie, ako to robí, ale vždy má pripravené niečo vtipné, na všetko reaguje tak, aby to obrátil na niečo veselé. Alebo keď už nevie čo, tak vyberie zo svojej zásobárne vtipov.“

Vtipy a humor sú veľmi dôležitou súčasťou nášho života, schopnosť mať veselú myseľ pomáha redukovať stres a prispieva k psychickému zdraviu a často môže prispieť aj k dobrým medziľudským vzťahom. Mnoho vtipov však narába s predsudkami a stereotypmi (rodové, etnické, rasové a pod.), a preto môžu pôsobiť urážlivo. Je dôležité zamyslieť sa aj nad takýmito rizikami vtipov.

Vtipy (Diskusia)

Zamyslite sa a diskutujte:

Čo je to vtip?

Na čo sú dobré vtipy?

Ako sa cítite, ako reagujete, keď počujete dobrý vtip?

Ako sa cítite, ako reagujete, keď povieť niekomu dobrý vtip?

Ako reagujete, keď sa niekto na vás usmieva?

Čo si myslíte, keď sa niekto na vás usmieva?

Ako sa cítite, keď sa usmievate?

Prečo je dobré usmievať sa, smiať sa?

Aký je rozdiel medzi smiechom a úsmevom?

Ako ovplyvňuje úsmev druhých ľudí?

Dokážu sa aj zvieratá smiať?

Dokážu sa aj roboty smiať?

Rozosmej ma (Úloha vo dvojiciach)

Ako by ste rozosmiali kamaráta, ak by bol smutný?

Zahrajte sa vo dvojiciach. -Jeden sa bude tváriť vážne a druhý sa ho bude snažiť rozosmiať. Potom sa vymeňte. Kto druhého rozosmeje, dostane bod. Pokiaľ sa mu to naopak nepodarí, dostane bod ten, ktorý dokázal zostať vážny.

Po aktivite diskutujeme.

Kto vlastne vyhral? Čo je lepšie - rozosmiať niekoho alebo byť rozosmiaty?

Ako sa cítite, keď vás niekto rozosmeje?

Ako sa cítite, keď niekoho rozosmejete?

Urážlivé vtipy? (Diskusia)

Každý povie nejaký vtip.

Následne diskutujte, či by sa niekto mohol uraziť a prečo.

Stalo sa vám, že sa niekto po vašom vtipe urazil, no iný sa zasmial?

Prečo je to tak?

Môžeme vtipom niekomu ublížiť?

Aké by mali byť vtipy?

Aké by vtipy byť nemali?

Prečo sú niektoré vtipy nevhodné?

Kedy je nevhodné smiať sa a prečo?

KAPITOLA 10 Za slovami

Vidieť veci z rôzneho uhla pohľadu

Z diskusie priateľov vzišla výzva potrebnosti dokázať sa na jednu vec pozrieť z rôznych uhlov pohľadu, ale objavil sa aj postoj vyjadrený zbytočnosťou meniť svoj názor, pohľad, zaoberať sa názorom niekoho iného.

Vieš akceptovať iný názor? (Sebareflexia)

Skúste odpovedať na uvedené otázky.

1. Aké sú reakcie, ak zistia, že máš na niečo iný názor ako oni?
2. Pochybuješ niekedy o tom, že práve tvoj názor a postoj sú najsprávnejšie zo všetkých?
3. Ako rozumieš slovnému spojeniu „uhol pohľadu“?
4. Čo to znamená, ak sa povie „čítať niekomu myšlienky“ a na čo je to dobré?

Pozeranie sa na vec z rôzneho uhla pohľadu (Diskusia)

Diskusia 1

Predstavte si, že je pred vami pohár s vodou, v ktorom je 50% vody. Je ten pohár podľa vás do polovice plný, alebo je z polovice prázdny? Zdôvodni svoj názor.

Diskusia 2

Ak je niekto oblečený iba v spodnom prádle, je to nevhodné? Čo to znamená, že záleží od okolností, situácie? (napr. ak je to v šatni alebo na zastávke autobusu)

Diskusia 3

Ako by vyzeral svet, keby v ňom bolo iba to, čo chcem ja? Skús povedať, ako by mala podľa teba fungovať spoločnosť a čo by mali robiť ľudia počas dňa, napríklad ty, tvoji rodičia...

Aké veci nutne potrebuješ? (Domáca úloha)

Skús povedať, bez ktorých vecí by si nedokázal dennodenne fungovať. Zisti vo svojom okolí, kto funguje aj bez takejto veci, bez ktorej ty nie a prečo? Skús si

porovnať so spolužiakom, ktoré ďalšie veci sú pre vás dôležité a bez ktorých by ste vedeli žiť.

Každý sme iní (Sebareflexia)

Čo si myslíš o tom, že:

Niektorí spolužiaci čítajú básne.

Niektorí spolužiaci majú radi matematiku.

Niektorí spolužiaci nemajú radi telesnú výchovu.

(Vyber si z troch možností: 1. sú divní, 2. sú normálni, 3. neviem a povedz dôvod svojej odpovede.)

Niektoré dievčatá sú zvláštne.

Niektorí chalani sú zvláštni.

Ak nemám rád predmet, nemám rád aj učiteľku resp. učiteľa, ktorý ho učí.

(Vyber si z troch možností: 1. áno, 2. nie, 3. neviem a povedz dôvod svojej odpovede.)

KAPITOLA 11 Svet krajším

Pomoc druhým

V tejto kapitole Stanka hovorí o tom, ako trávi voľný čas, okrem iného aj dobrovoľníctvom v komunitnom centre a tiež napríklad pomáha dôchodcom. Nezištná pomoc druhým a jej význam pre druhých i pre konajúceho môžu byť zaujímavým námetom na filozoficko-etickú diskusiu.

Pomáhať iným (Diskusia)

Ako často pomáhate iným?

Komu najčastejšie pomáhate?

Aké pocity máte pri pomoci druhým?

Môže pomoc druhým robiť pomáhajúceho šťastným?

Prečo môžeme byť šťastní, keď pomáhame iným?

Kedy je naopak pomoc druhým záťažou a mali by sme ju odmietnuť?

Čo nám dáva a čo berie pomoc iným?

Kedy je správne a kedy nesprávne brať za pomoc iným peniaze?

Aká je najlepšia motivácia pre pomoc druhým?

Projekt pomoci (Práca v skupinách)

V skupinkách navrhnete a vypracujete projekt pomoci iným (napríklad spolužiakom, susedom, zvieratám a pod.). Na hodine si návrhy projektov odprezentujete a diskutujete o ich výhodách, nevýhodách, rizikách.

Čo s voľným časom?

Martin nerozumie, prečo Stanka ide robiť niečo, čo sú starosti navyše a pritom jej to nikto nekáže. On radšej vo voľnom čase sleduje, s čím novým prišli youtuberi. Kamil ale Stanku za pomoc seniorom chváli. Martin by chcel za pomoc niekomu peniaze.

Uvažujme, či nie sme šťastnejší, keď sú ľudia okolo nás šťastní a to aj preto, že ich chceme urobiť šťastnými a robíme im dobro. Povedzte každý za seba, koho ste tento týždeň potešili nejakým skutkom, príp. či to máte najbližšie v pláne.

Šťastie (diskusia)

Kedy sú ľudia šťastní?

Kedy sú ľudia nešťastní?

Čo ty potrebuješ, aby si bol šťastný?

Čo znamená byť šťastný a mať šťastie? (Vysvetli rozdiel.)

Zmysel života (Diskusia)

Má všetko nejaký zmysel?

Vidieť vo veciach zmysel... Vidieť vo veciach zmysel života... (Skús vysvetliť rozdiel.)

Vidieť vo veciach zmysel konania môžeme, keď budeme robiť aj nasledovné veci. Uvažujte, ako by to vyzeralo, ak by sme to nerobili, lebo by sme v tom nevideli zmysel.

- Ráno si umývať zuby.
- Mať rád svoju rodinu.
- Konať ľuďom dobro.
- Mať dostatok jedla.
- Chodiť pravidelne so psom na prechádzku.
- Byť vysoko vzdelaný.
- Byť múdry.

Povedzte, prečo sú niektoré veci v živote človeka dôležitejšie ako iné a skúste sa zhodnúť so spolužiakom aspoň na piatich dôležitých veciach v živote.

Dobrovoľníctvo (Zamyslenie)

Ktoré z nasledujúcich činností sú pre teba dobrovoľné a ktoré nedobrovoľné?

- Ráno si umyť zuby.
- Ísť do školy.
- Pomôcť doma pri práci.
- Spraviť si úlohy zo školy.
- Najesť sa.
- Zabávať sa.
- Hrať futbal.
- Hrať volejbal.
- Strieľať z luku.
- Vyčistiť WC.
- Pripraviť stôl pred stolovaním.
- Vrátiť 100 Eur na políciu, ktoré si našiel na chodníku.

Prečo (ne)pomáhať? (Práca vo dvojici)

Zoberte si väčší papier a prehnite ho na polovicu. Vymyslíte čo možno najviac argumentov, prečo by mali Kamil s Martinom ísť tiež pomáhať dôchodcom v komunitnom centre a píšete ich na jednu časť papiera. Na druhú časť papiera píšete čo možno najviac argumentov, prečo by mali Kamil a Martin pozerať doma

filmy. Následne si argumenty odprezentujeme a diskutujeme.

Ku ktorému riešeniu ste našli viac argumentov?

Znamená viac argumentov to, že je niečo správne?

Ku ktorému riešeniu sú argumenty lepšie?

Ako by sa mali Martin a Kamil rozhodnúť?

Na základe čoho sa máme rozhodovať v podobných situáciách?

Čo má byť určujúci faktor, ktorý zaváži?

Aké hodnoty sú v popredí jedného a druhého riešenia?

Aké všeobecné pravidlá, rady by sme na základe týchto príkladov mohli vytvoriť?

Dospelí

Deti a mladí ľudia často nerozumejú konaniu dospelých a naopak, dospelí konaniu detí. V našej kultúre je tiež významným pravidlom úcta k starším a formálne rozdiely pri interakcii medzi dospelými a deťmi, ako napríklad vykanie a tykanie. Filozofickou diskusiou sa môžeme zamerať aj na problémy týchto zvykov a definovanie, čo to vlastne znamená byť dospelým. V texte sa napríklad Martin pýta už v prvej kapitole: „Prečo by mali mať pravdu len dospelí?“. Na druhej strane sa v tejto kapitole dozvedáme o dobrovoľníckej pomoci medzi generáciami, ako napríklad Stankina pomoc dôchodcom.

Byť dospelý (Diskusia)

Čo znamená byť dospelý?

Závisí dospelosť iba od veku?

V čom sú dospelí iní ako deti?

Čo môžu deti robiť a dospelí by to robiť nemali a prečo?

Čo môžu robiť dospelí a deti by to robiť nemali a prečo?

Čo môžu robiť aj deti aj dospelí?

Čo to znamená, ak o niekom povieme, že je večným dieťaťom?

Môžu sa dospelí hrať ako deti?

V čom je lepšie byť dieťaťom?

V čom je výhoda byť dospelým?

Mali by sme sa k dospelým správať inak ako k deťom a naopak? Ak áno, v čom by mal byť rozdiel?

Má význam vykanie a tykanie? Prečo áno a prečo nie?

Je to spravodlivé, ak sa správame inak k dospelým a inak k deťom?

Sú dospelí múdrejší ako deti? V čom?

Stretli ste sa niekedy s tým, že dospelí nevedeli to, čo viete vy? Ak áno, uveďte príklady.

Zamyslite sa nad tým, čo sa môžete naučiť od dospelých a čo sa môžu naopak dospelí naučiť od vás a následne o tom diskutujte.

Čo to znamená úcta k starším?

Prečo je dobré vážiť si starších?

Mala by byť táto úcta vzájomná? Prečo áno, prečo nie?

KAPITOLA 12 Skicár bez gummy

Medziľudské vzťahy

Petra s Kamilom sa zamýšľajú nad medziľudskými vzťahmi: „Ten kontakt človeka s človekom robí veľa. A známosti a tak... Napríklad vidím to aj u rodičov, že keď niečo potrebujú vybaviť, uvažujú, s kým majú dobré vzťahy,“ napísal Kamil a pridal veselého smajlíka. „Alebo u nás v triede sa vytvárajú skupinky a tiež tam ide o vzťahy. Ak dobre vychádzaš s tým a tým, tak sa o to skôr skamarátiš aj s iným, lebo je jeho kamarát,“ pridala do témy Petra. „Alebo keď niekto niekoho z rodiny nemusí, tak je lepšie toho druhého pred tým prvým ani nespomínať, lebo pokazíš celú chvíľu,“ prihodil opäť Kamil. „A potom tie vzťahy, ktoré vznikajú a zanikajú vďaka láske a neláske,“ priliala Petra a pridal zaskočeného smajlíka. „A súrodenecké lásky-nelásky,“ pokračoval Kamil. „A spolužiakovské,“ prerývala sa s ním Petra. „A vzťahy niekde v robote,“ chytal sa stále Kamil. „Na ihriskách zasa športové vzťahy,“ nepoľavovala Petra a pridala aj veselého smajlíka. „Náboženské.“ „Kriminálne.“

Vzťahy medzi ľuďmi (Brainstorming)

Uvedte príklady, aké druhy vzťahov existujú medzi ľuďmi. Môžete mať s niekým aj viacero druhov vzťahov naraz? Ktoré sú to?

Variácie vzťahov (Úloha)

Zamyslite sa a opíšte, aké vzťahy máte so súrodencami, s rodičmi, so spolužiakmi, s učiteľmi, so susedmi, s inými členmi rodiny, s predavačom, so šoférom autobusu a pod.

V čom sa tieto vzťahy líšia a čo majú spoločné?

Dobré a zlé vzťahy (Diskusia)

Zamyslite sa a diskutujte o nasledujúcich otázkach. Ktoré druhy medziľudských vzťahov sú pozitívne a ktoré negatívne?

Ako a prečo vznikajú pozitívne medziľudské vzťahy?

Čo nás vedie k tomu, že s niekým dobre vychádzame?

Ako a prečo vznikajú negatívne medziľudské vzťahy?

Čo nás vedie k tomu, že sa s niekým nemáme radi?

Ako by ste mohli zmeniť negatívne vzťahy na pozitívne?

Ktoré vzťahy sú pre ľudí najdôležitejšie?

Prečo je dobré mať dobré vzťahy s ľuďmi?

Na čo sú dobré zlé medziľudské vzťahy?

K čomu vedú zlé medziľudské vzťahy?

Dokázali by ste spolupracovať aj niekým, s kým nemáte dobré vzťahy? Svoju odpoveď sa snažte zdôvodniť.

Prečo sú niektorí ľudia viac populárni ako iní? Aké majú vlastnosti a ako sa správajú?

Ako zlepšiť vzťahy (Práca vo dvojici)

Vo dvojici navrhnete spôsoby, praktické návody, ako zlepšiť vzťahy so spolužiakom, s ktorým ste rozhnevaní.

Dobré vzťahy (Práca v skupine)

Nakreslite človeka, ktorý má s každým dobré vzťahy. Na obrázku popíšete aj jeho vlastnosti, schopnosti a správanie.

Následne diskutujte.

Je vôbec možné mať so všetkými dobré vzťahy?

Prečo áno a prečo nie?

Je možné mať dobré vzťahy bez toho, aby sme sa všetkým len prispôbovali?

Ako by sa mal takýto ideálny človek správať?

Nikto nie je dokonalý - priateľstvo nadovšetko (Sebareflexia)

Uvažovali ste, že niekedy netreba veľa, stačí len byť s niekým a je to to najlepšie, čo v danej chvíli môžete urobiť a nestojí vás to veľa? Napríklad byť so spolužiakom, ktorého rodičia sa rozvádajú? Priateľstvo tiež znamená, že jeden je pri druhom blízko. Nikto nie je bezchybný,

Martina ako kamaráta má Kamil rád, hoci vie o jeho chybách. Priateľstvá nie sú akože, nemáme v nich toľko životov, ako v počítačovej hre, a preto sú vzácne, „niektoré pokazené priateľstvá nevrátiš späť“. Povedz, či máš niekoho, s kým si už stratil kontakt a chcel by si ho obnoviť a vysvetli prečo. Napíš, čo si vážiš na svojich kamarátoch a kamarátkach.

Vysmievať sa je ľahké, ale aké je byť vysmievaný? (Sebareflexia)

Spomeňte si na 5 vecí, za ktoré sa vám alebo spolužiakom vysmievajú, alebo sa niekedy vysmievali a povedzte, prečo to asi robili.

Nuda (Práca vo dvojiciach)

Stalo sa ti, že si sa nudil a nevedel si, čo robiť?

Je dôležité naučiť sa rozlišovať medzi nudou, lenivosťou, prípadne bezvýznamnosťou.

Povedz, ktorú z nasledujúcich činností by si nerobil preto, lebo by ťa to nudilo, alebo z lenivosti, pretože by sa ti to nechcelo robiť, alebo preto, že v tom nevidíš

zmysel. Porovnaj svoje priradenia so spolužiakovými.

Činnosti:

- pozeráť TV
- umývať riad
- modliť sa
- spať
- variť
- športovať
- telefonovať s príbuznými
- chytať dažďovú vodu do nádoby
- odhádzať sneh
- čítať knihu
- nakupovať.

Dôvera (Sebareflexia)

Ukončil by si okamžite vzťah, ak by ťa podviedol:

(uved' áno alebo nie a vysvetli dôvod)

Tvoj partner v podnikaní?

Tvoj životný partner?

Tvoj súrodenec?

Tvoj spolužiak?

Tvoj spoluhráč?

Tvoj kamarát?

Máme sa starať do problémov iných? (Diskusia)

Do ktorých vzťahov s problémom by si zasiahol z dôvodu ich pozitívneho riešenia?

Do vzťahu svojich rodičov.

Do vzťahu svojich súrodencov.

Do hociktorého vzťahu vo svojom okolí.

Do žiadneho vzťahu, ktorý sa má priamo netýka.

(Uveď áno alebo nie a vysvetli dôvod.)

KAPITOLA 13 Stratený rozum

Obeta pre druhého

V kapitole sa rieši problém, že dievča, ktoré sa Martinovi páči, zhodilo naňho vinu, keď vyhodilo z okna papierik. Kamil, Stanka a Martin tak narážajú na problém obetovania sa pre druhého.

Vina a nevina (Diskusia)

Zamyslite sa a diskutujte.

Mal Martin zobrať vinu na seba?

Prečo áno a prečo nie?

Ako by mal Martin ďalej postupovať?

Čo by mal povedať dievčaťu?

Ako by malo konať dievča?

Ako by ste sa mali zachovať, ak by ste boli Martinovým kamarátom/kamarátkou?

Ako by ste sa mali zachovať, ak by ste boli kamarátom/kamarátkou dievčaťa?

Ja a milovaná osoba (Práca vo dvojici)

Vo dvojiciach diskutujte a pripravte si odpovede na nasledujúce otázky.

Čo by človek mal urobiť pre milovanú osobu? Za akých okolností by mal/nemal vykonať nasledovné pre milovaného človeka?

- odísť do zahraničia
- schudnúť
- začať športovať
- ísť do kina
- obetovať život
- obetovať peniaze
- obetovať svoj voľný čas
- klamať
- kraďnúť
- zbiť iného človeka
- riskovať svoje zdravie
- zradiť kamaráta/kamarátku
- vzdať sa vzťahov s rodinou
- zmeniť prácu
- prerušiť štúdium
- prestať fajčiť
- navariť obed
- upratať
- začať sa učiť cudzí jazyk
- dať si spraviť tetovanie
- podstúpiť plastickú operáciu nosa

Následne si názory prezentujte. Bolo ľahké zhodnúť sa? Aké všeobecné pravidlá by ste vytvorili pre obetovanie sa v prospech milovaného človeka? Kedy je to prípustné a kedy nie a prečo?

Sny a túžby

V texte Martin priznáva, že sa nechal uniesť svojimi predstavami o vysnívanej siedmačke. „To sú tie naše vysnívane predstavy. Po niečom veľmi túžime, a to až tak, že kvôli tomu strácame zdravý rozum,“ rozmýšľala nahlas Stanka. „Jeden môj bratranec túžil po dajakom najnovšom mobile a sníval o tom, že si ho nájde pod stromčekom. Ale stál vraj viac ako celá výplata jeho otca a preto si ho pod stromčekom nenašiel. A bol riadne sklamaný,“ uviedol príklad Kamil. „Čo tým chceš povedať? Že nemám túžiť po ničom? A len sa so všetkým a všetkými uspokojiť?“ nechápavo sa naňho pozrel Martin. „To sa asi ani nedá,“ zasmiala sa Stanka. „Alebo dá, ale to už ti je potom všetko jedno. Asi už potom o nič nemáš záujem,“ nadhodil Kamil. „Tak?“ čakal na riešenie Martin. „Tak neviem,“ vyslovil Kamil a pozrel sa na Stanku. „Tak možno ubrať z tých všetkých nárokov. Mne starká vždy hovorieva, že menej je viac,“ povedala Stanka. „Čiže keď mám desať eur a ty máš dvadsať, tak ja mám viac?“ obrátil to na žart Martin. „Ach,“ povzdychla si zúfalá Stanka. „Hej, ty máš viac,“ prekvapil ho Kamil. „Lebo?“ zostal

zaskočený Martin. „Máš viac starostí, ako sa pri nákupe zmestiť do desiatich eur, zatiaľ čo Stanka si môže dovoliť rozhadzovať,“ rozrehotal sa Kamil a vzápätí sa pridala aj Stanka.

Po čom túžim? (Úloha)

Každý si napíše zoznam 10 vecí, po ktorých túži a prezentuje ich. Následne si každý vyberie 3 najdôležitejšie, zoradí ich podľa dôležitosti a prezentuje.

Diskutujeme:

Ktorých túžob by sme sa dokázali vzdať a prečo?

Ktoré veci považujeme za najdôležitejšie a prečo?

Ktoré túžby prevažovali - materiálne alebo nemateriálne? Čo je dôležitejšie a prečo?

Mali sme niektorí rovnaké odpovede? Prečo sa odpovede zhodovali a prečo sa naopak líšili?

Môžeme povedať, že niekto má pravdu a iný sa mylí, keď túžia po rozdielnych veciach?

Ktoré túžby sú nevhodné? Po akých veciach by sme túžiť nemali a prečo?

Čarodejník (Úloha)

Predstavte si, že by ste stretli čarodejníka, ktorý by vám ponúkol 2 možnosti: prvá by bola, že by vám splnil iba jediné vaše prianie, a druhou možnosťou by bolo, že by vás zbavil všetkých vašich túžob, po ničom by ste už v živote netúžili, ale boli by ste až do konca života spokojní a šťastní.

Diskutujte:

Ktorú možnosť by ste si vybrali a prečo?

Aké následky by mali jednotlivé možnosti?

V čom by mali uvedené možnosti výhody a nevýhody?

Od čoho závisí splnenie túžob v reálnom živote?

Môžeme splnenie túžob ovplyvniť alebo nie? Uveďte príklady.

Ako sa môžeme zbaviť túžob? Kedy je to dobré a kedy nie?

Koľko čo stojí? (Sebareflexia)

Každú chvíľu človek po niečom túži, či je mladší, alebo starší. Všetci chceme, aby sme v očiach druhých vyzerali dobre. Ale niekedy zdanie klame. Dokonca je to tak, že ak po niečom veľmi túžime, strácame kvôli tomu zdravý rozum. Martin sa ale nechce uspokojiť s tým, čo má, no Stanka mu vysvetľuje, že niekedy „menej je viac“. Ak má človek menej, vie si to viac vážiť a viac uvažuje nad tým, ako s vecami bude nakladať, ako sa k nim bude správať a možno bude vnímavejší, ohľaduplnejší, empatickejší, keď zistí, koľko obety, námahy či peňazí to stojí. Skúste si vyčíslieť, koľko peňazí stoja veci, ktoré máte so sebou a na sebe momentálne v škole a ako ste sa k nim dostali.

Túžba naša každodenná (Sebareflexia)

Zoraď veci od 1 po 10 tak, že jedna znamená najviac potom túžiť a 10 najmenej:

- najnovší počítač
- najnovšia herná konzola
- o dva týždne viac prázdnin v lete
- pravidelná dovolenka pri mori, v zahraničí
- štýlové oblečenie
- stretnutie s obľúbenou osobnosťou

- mobilný telefón
- vlastná kúpeľňa
- pravidelné mesačné vreckové 50 eur
- veľká zbierka kníh podľa záujmu

Čoho si schopný? (Práca vo dvojici)

K veciam z predchádzajúceho cvičenia priradte, čo by ste boli ochotní urobiť, aby ste danú vec určite získali a to čo najrýchlejšie.

- Chodiť počas noci zarábať si na brigádach.
- Žobrať peniaze od známych.
- Kradnúť.
- Požičať si peniaze.
- Prijatť viac úloh v škole.
- Bezvýhradne mesiac vykonávať dennodenne domáce práce.

Vymysli, čo by si ešte reálne kvôli danej veci bol ochotný urobiť.

Zisti, čo by bol ochotný urobiť tvoj spolužiak kvôli uvedeným veciam.

Ako dlho vydržíme túžiť (Sebareflexia)

Ak po niečom túžiš a nevieš to dosiahnuť, tak:

- budeš ďalej skúšať dosiahnuť to
- skúsiš dosiahnuť niečo iné
- poprosíš ostatných, aby ti pomohli dosiahnuť to.

Napíšte/vymenujte, ktoré vlastnosti potrebujete pri jednotlivých postojoch, ktoré sú vám bližšie a ktoré nechcete mať.

KAPITOLA 14 Grilovaný mamut a jachta

Každá minca má dve strany

V tomto príbehu Martin rozpráva svojim kamarátom Kamilovi a Stanke o tom, aký bol život v praveku jednoduchý a bezstarostný, a tiež o tom, že by chcel žiť v tejto dobe. Kamil a Stanka však poukazujú na to, že život ľudí v praveku nebol až taký jednoduchý a bezstarostný, ľudia mali tiež určité povinnosti.

Minulosť alebo súčasnosť? (Práca v skupine)

Skúste sa zamyslieť nad pravekom a dobou, v ktorej žijeme my. Rozdeľte sa do dvoch skupín. Každá skupina si vezme papier. Jedna skupina nech napíše na papier výhody a nevýhody života v praveku. Druhá skupina nech napíše na papier výhody a nevýhody života v modernej spoločnosti, v ktorej práve žijeme. Keď budú mať obe skupiny úlohu hotovú, jedna skupina povie výhody a nevýhody praveku, druhá skupina výhody a nevýhody života v modernej spoločnosti. Potom sa so spolužiakmi porozprávajte o živote v praveku, aj o živote v modernej spoločnosti. Každý z vás nech povie, či by chcel žiť v dobe praveku alebo v modernej spoločnosti a aj vysvetlí prečo.

Toto cvičenie nám pomôže uvedomiť si, že každá situácia má svoje výhody, ale aj nevýhody. A nie všetko je také jednoduché, ako sa na prvý pohľad zdá.

Uvedomujem si, že každá situácia má svoje pre a proti (Práca v skupine)

V tomto cvičení sa budeme zamýšľať nad výhodami a nevýhodami chodenia do školy. Sadnite si do kruhu a do stredu dajte dve krabičky. Na jednu krabičku napíšte slovo Výhody a na druhú Nevýhody. Každý z vás si vezme malé papieriky, na ktoré napíše rôzne výhody chodenia do školy a tie potom hodí do krabičky s názvom Výhody. Na ďalšie papieriky napíše nevýhody, ktoré potom hodí do krabičky s názvom Nevýhody. Keď sa všetci v skupine vystriedate a splníte túto úlohu, potom jeden z vás vysype krabičku s výhodami, spočíta papieriky, ktoré v nej boli, rozdelíte si ich medzi sebou.. Každý z vás prečíta výhody, ktoré má na papierikoch. To isté urobíte s nevýhodami v druhej krabičke. Spoločne odpovedzte na otázku: Je viac výhod alebo nevýhod chodenia do školy? Prečo je pre nás dôležité vzdelanie? O týchto výhodách a nevýhodách sa potom môžete medzi sebou porozprávať. A každý z vás môže povedať, prečo chodí rád alebo nerád do školy.

Kedy je vhodné si veci uľahčiť? (Sebareflexia)

Zamyslite sa nad nasledovnými výrokmi a rozhodnite sa pre jednu z možností. Zdôvodnite, prečo ste si ju vybrali.

1. Píšete dôležitý test zo slovenského jazyka a ty si sa nestihol učiť, pretože si sa staral o chorú sestru. Čo urobíš?

a) budem sa spoliehať na to, čo si pamätám z predošlých hodín,

b) odpíšem test od spolužiaka, ktorý je vždy pripravený.

2. Ideš zo školy a si veľmi vyčerpaný. Máš za sebou niekoľko testov a chceš byť čím skôr doma. Z diaľky na teba kričí rodinný známy, že ťa odvezie autom, čo znamená, že by si bol doma o pol hodinu skôr. Zistíš však, že ide z firemnej oslavy, kde si „trošku vypil“. Čo urobíš?

a) pôjdem s ním, nie je opitý dal si len „trochu alkoholu“,

b) počkám radšej na autobus.

3. Bol si týždeň doma, lebo si bol chorý a teraz potrebuješ zistiť, čo tvoji spolužiaci cez týždeň robili v škole, a aké úlohy dostali. Čo urobíš?

a) zjdem za spolužiakom, ktorý sa síce dobre neučí, ale býva blízko teba,

b) zavolám spolužiakovi, ktorý je zodpovedný a vždy pripravený.

4. Máš si napísať poznámky z geografie, ale je toho strašne veľa. Vieš, že ak si to budeš prepisovať rukou do zošita, bude to trvať viac než hodinu. Čo urobíš?

a) dám si tú námahu a aj napriek tomu si to prepíšem do zošita,

b) poznámky si odfoťím a vytlačím.

Prostredníctvom tohto cvičenia si môžete uvedomiť, že v živote sa stretávame so situáciami, ktoré je vhodné si uľahčiť a tiež so situáciami, pri ktorých by sme si nemali zvoliť ľahšiu cestu. Keď sa každý vyjadrí k vyššie uvedeným otázkam, skúste medzi sebou diskutovať o tom, či ste sa vo svojom živote stretli so situáciami, v ktorých ste si vybrali ľahšiu cestu, ale nemalo to želaný výsledok. Skúste hovoriť o tom, aké to malo pre vás ponaučenie.

Čo pre mňa znamená bohatstvo? (Sebareflexia)

Zamyslite sa a doplňte vety podľa toho, čo si myslíte alebo akú máte skúsenosť s danou situáciou.

- Bohatstvo znamená, že...
- Chcel by som byť bohatý, pretože...

- Keby som bol bohatý, tak by som sa cítil...
- Keby som bol bohatý, tak by som... každý deň.
- Keby som bol bohatý... ľuďom v mojom okolí.
- Keby som bol bohatý, tak by som mal veľa..., venoval by som...

Ako by mal vyzeráť skutočne naplnený, zmysluplný život? (Diskusia)

Na základe predošlej úlohy skúste medzi sebou diskutovať o tom, ako by mal vyzeráť život, ktorý má zmysel. Každý z vás nech povie, prečo má jeho život zmysel a čo je v jeho živote hodnotné.

Spoločne potom skúste zostaviť rebríček 10 hodnôt, ktorý by mal platiť pre každého človeka, teda čo je skutočne dôležité v živote každého z nás. Tieto dôležité hodnoty napíšte na veľký papier. Na začiatku papiera bude názov Rebríček hodnôt a pod tento názov vypíšete jednotlivé hodnoty, na ktorých ste sa spoločne dohodli.

Prečo je dobré chodiť do školy? (Diskusia)

Prečo chodíš do školy?

Lebo to chcú rodičia.

Aby som nesklamal rodičov,...

Lebo to chcem ja.

Aby som sa raz mal dobre...

Lebo všetci chodia do školy.

Aby na mňa neukazovali prstom, že som iný.

Lebo sa musí.

Aby som nebol potrestaný...

Napíš ďalšie dôvody.

Povedz, s ktorými dôvodmi sa stotožňuješ.

Povedz, pre ktoré dôvody, podľa teba, chodia do školy ostatní.

Dobry život (sebareflexia)

Každý označí, kedy sa bude mať v živote dobre.

- Keď budem vzdelaný.
- Keď budem mať veľa peňazí.
- Keď budem mať dobrého manžela alebo manželku.
- Keď ma budú mať všetci radi.
- Keď budem mať prácu.

- Keď budem mať svoju rodinu.
- Keď budem zdravý.
- Keď budem mať prácu, ktorá ma baví.
- Keď budem mať čo jesť.
- Keď budem mať kde bývať.
- Keď ma budú všetci uznávať.
- Keď nebudem musieť pracovať.

K dôvodom, ktoré ste označili, uveďte aspoň dve veci, ktoré robíte preto, aby to tak bolo.

KAPITOLA 15 Ako rozosmiať múdreho?

Čo ma robí skutočne šťastným?

V tejto kapitole Kamil uvažuje nad tým, že v minulosti bol život o čosi jednoduchší a ľudia, ktorí v tejto dobe žili, vedeli mať radosť aj z jednoduchých vecí. To znamená, že radosť im urobili aj maličkosti. Tento príbeh nám ukazuje aj to, že človek sa neustále vyvíja a je čím ďalej, tým ťažšie ho urobiť šťastným.

Šťastie včera a dnes (Práca v skupinách)

Vytvorte skupinky a skúste sa spoločne so svojimi spolužiakmi zamyslieť a porozprávať o tom, z čoho sa tešili ľudia, ktorí žili pred nami alebo sú starší ako my (napríklad stará mama, starý otec, prastará mama, prastarý otec). Napíšte to na jeden papier. Na druhý papier naopak napíšte, čo robí šťastnými vašich rodičov, súrodencov alebo kamarátov. Keď budete mať túto úlohu splnenú, oba papiere položte vedľa seba a porovnajte šťastie predtým (napríklad, čo robilo radosť mojim starým rodičom) a šťastie dnes (čo robí radosť mojim rodičom, súrodencom). Každá skupinka si zvolí hovorcu, ktorý porozpráva o tom, čo máte napísané na oboch papieroch.

Keď si vypočujete všetky skupinky, potom môžete odpovedať na nasledujúce otázky:

Našli ste pri porovnávaní šťastia v minulom a dnešnom živote nejaké rozdiely, odlišnosti?

Ak áno, aké to sú?

Prečo nás, ktorí žijeme dnes, teší niečo iné ako ľudí, ktorí žili v minulosti?

Je niečo rovnaké, čo teší nás a tešilo to aj ľudí v minulosti alebo ľudí, ktorí sa narodili oveľa skôr ako my?

Ak áno, čo to je?

Prečo to podľa vás tešilo ľudí v minulosti a prečo nám to robí radosť aj teraz?

Keď odpoviete na otázky, všetci sa spolu porozprávajte o tom, čo vlastne je šťastie a čo znamená byť šťastným.

Zamyslite sa spolu tiež nad tým, prečo je pre človeka dôležité byť šťastným, či už v minulosti alebo dnes.

Po diskusii spoločne na tabuľu napíšte 5 základných pravidiel šťastného života, ktoré urobia každého človeka bez rozdielu šťastným.

Pravidlá šťastného života (Diskusia)

Nadväzujúc na predchádzajúcu úlohu sa všetci spolu porozprávajte o tom, čo vlastne je šťastie a čo znamená byť šťastným. Zamyslite sa spolu tiež nad tým, prečo je pre človeka dôležité byť šťastným, čo je to za túžbu, aká bola v minulosti a aká je dnes. Po diskusii spoločne na tabuľu napíšte 5 základných pravidiel šťastného života, ktoré urobia každého človeka bez rozdielu šťastným.

Strom šťastia - Čo robí šťastného mňa? (Sebareflexia)

Zamyslite sa nad tým, čo robí šťastným vás a vytvorte svoj strom šťastia. Vezmite si papier a nakreslite strom, ktorý bude mať lístie. V strede stromu nakreslite seba, ako vyzeráte keď ste šťastní. V lístí, ktoré má váš strom šťastia, nakreslite symbol alebo napíšte, čo vás robí šťastnými, z čoho máte radosť. Do lístkov môžete napísať mená osôb, ktoré vás robia šťastnými, s ktorými radi trávite voľný čas, cítite sa s nimi dobre. Do lístkov taktiež napíšte názvy aktivít, činností z ktorých máte radosť, keď ich robíte (napríklad rád hráš na husle, tak nakreslíš do lístka husle). Do lístkov môžete napísať aj veci, ktoré máte a tešíte sa z nich. Naopak, pod strom nakreslite lístie, ktoré je popadané na zemi. Do týchto lístkov napíšte

názvy alebo nakreslite symboly osôb, aktivít, vecí, ktoré vám berú radosť, robia vás smutnými.

Keď budete mať svoj strom šťastia hotový, môžete ho ukázať spolužiakom. Porozprávajte sa so spolužiakmi o tom, prečo vás robia šťastnými práve tie osoby, činnosti a veci, ktoré ste do stromu vášho života napísali alebo nakreslili. Tiež povedzte o tom, čo robíte preto, aby ste boli šťastní a čo robíte, keď sa stane niečo, z čoho ste smutní.

Počas tohto cvičenia môžete pozorovať, že každého robí šťastným niečo iné, no sú veci, ktoré máme spoločné, a môžu robiť šťastnými aj nás aj našich spolužiakov či kamarátov.

V jednoduchosti je krása? (Práca v skupine)

V predchádzajúcom cvičení ste uviedli, čo vás robí šťastnými. Vezmite si papier a nastrihajte ho na malé kúsky. Na tieto malé papiere napíšte to, čo vás robí šťastnými. Keď budete mať túto úlohu hotovú, na tabuľu do stredu napíšte vetu, ktorú Martin v príbehu zdôrazňuje: „V jednoduchosti je krása.“. Pod túto vetu budete na jednu stranu magnetkou pripevňovať jednoduché veci, ktoré vás robia šťastnými (napríklad rád sa starám o svoje domáce zviera a to ma robí šťastným),

a na druhú stranu zložitejšie (náročnejšie) veci (napríklad robí ma šťastným, keď získam 1. miesto na súťaži v behu), ktoré vás taktiež robia šťastnými. Keď sa všetci vystriedate, pozrite sa na tabuľu, spočítajte a porovnajte, či je viac jednoduchších vecí, ktoré vás robia šťastnými alebo zložitejších (náročnejších). Potom spolu diskutujte o tom, či je ľahšie tešiť sa z maličkostí alebo z veľkých vecí a čo znamená výrok: „V jednoduchosti je krása.“

KAPITOLA 16 Páli aj odpaľuje

Dobrá a zlá stránka poznania

Kapitola sa venuje otázkam poznania. Je vhodné si uvedomiť jeho pozitívne i negatívne stránky.

Čo je poznanie a kde sa vzalo? (Diskusia)

Predtým, ako začneme posudzovať dobré a zlé stránky poznania, by sme sa mali zamyslieť nad tým, čo znamená samotný výraz poznanie a približne odkedy ľudia začali uvažovať nad tým, že sú práve tými tvormi, ktoré majú túto schopnosť. V rámci tohto cvičenia skúste diskutovať o tom, čo znamená slovo poznanie.

Na úvod si napíšte slovo poznanie na tabuľu a každý jeden z vás k nemu napíše, čo si pod týmto slovom predstavuje. Keď vyčerpáte všetky svoje nápady, skúste o poznaní diskutovať. Skúste si spoločne zodpovedať nasledovné otázky.

Čo znamená poznanie?

Čo robím, keď niečo poznávam?

Kedy sme si začali uvedomovať, že poznávame?

Je poznanie novodobý pojem alebo poznávali ľudia už pred nami?

Čo prinieslo poznanie do našich životov?

Je poznanie dobré alebo zlé? (Práca v skupine)

V tejto kapitole si Petra s Kamilom píšú o tom, aké je poznanie. Zamýšľajú sa nad tým, či poznanie ľuďom viac pomáha alebo škodí. Skúste aj vy porozmýšľať nad dobrou a zlou stránkou poznania (teda nad tým, či nám to, že naše vedomosti sú čím ďalej tým väčšie skôr pomáha alebo nás robí horšími ľuďmi).

Výsledkom rýchleho rozvoja vedomostí a rozširovania informácií v našej spoločnosti je aj internet. Rozdeľte sa na dve skupinky. Jedna skupinka napíše na papier výhody internetu, napríklad, ako ľuďom uľahčuje život, ako im pomáha a podobne. Druhá skupinka sa zamyslí, a na papier napíše negatívne stránky internetu, napríklad, čím škodí ľuďom, ktorí ho používajú.

Keď budú mať obe skupinky hotovú úlohu, porovnajte výhody a nevýhody internetu. Má viac výhod alebo nevýhod? Viac ľuďom škodí alebo pomáha? Porozprávajte sa o tom medzi sebou. Pomocou tohto cvičenia si môžeme uvedomiť to, že aj keď nám poznanie

môže v mnohých situáciách pomôcť a uľahčiť nám život, má aj svoje nevýhody a nebezpečenstvá.

Uvažujem nad zlou a dobrou stránkou poznania (Diskusia)

Sadnite si do kruhu. Každý z vás na malý ústrižok papiera napíše názov akéhokoľvek vynálezu, ktorý v každodennom živote bežne používame, ale v minulosti neexistoval. Do stredu umiestnite krabičku, kde každý z vás hodí ústrižok s názvom vynálezu. Papieriky zamiešajte. Každý si z krabičky vytiahne papierik, prečíta, čo je na ňom napísané, teda názov vynálezu, a potom povie, aké má daný vynález dobré a zlé stránky a ako slúži ľuďom, ktorí ho používajú. Ostatní spolužiaci povedia, či s ním súhlasia alebo nie, a ak s ním niekto nesúhlasí, povie prečo.

Poznanie = lepší svet? (Diskusia)

V tomto cvičení sa zamyslíme nad tým, či poznanie prinieslo v konkrétnej oblasti pozitívne alebo negatívne výsledky. Prečítajte si nasledovné výroky a vyberte z možností, či poznanie zlepšilo alebo urobilo náš život náročnejším. Svoj výber zdôvodnite.

1. Vynález meteostanice, a teda aj presnejšie určovanie predpovede počasia náš život:

a) zlepšil,

b) zhoršil.

2. Vynález auta náš život:

a) zlepšil,

b) zhoršil.

3. Vynález tlačiarne náš život:

a) zlepšil,

b) zhoršil.

4. Vynález svetla náš život:

a) zlepšil,

b) zhoršil.

5. Vybudovanie knižníc náš život:

a) zlepšil,

b) zhoršil.

KAPITOLA 17 Diaľkový ovládač na seba

Hnev

V tomto príbehu si Martin uvedomuje, že nevie ovládať svoj hnev. A je to aj vďaka tomu, že sa kvôli svojmu hnevu dostal do konfliktu so žiakom z nižšieho ročníka, štvrtej triedy. Určite to bolo veľmi nepríjemné, pretože sa musel o tom porozprávať aj so školskou psychologičkou. Neskôr potom však diskutuje o hneve a jeho ovládaní so svojimi kamarátmi Kamilom a Stankou.

Príbeh hnevu (Práca v skupine)

Rozdeľte sa do niekoľkých skupiniek a pracujte na tomto príbehu. Vymyslíte, prečo sa Martin hnevá a ako túto situáciu vyrieši. Príbeh vytvoríte pomocou odpovedí na otázky, ktoré sa nachádzajú v pyramíde. Každá skupinka si nakreslí pyramídu a do nej vpisuje odpovede na otázky položené nižšie. Tieto odpovede vám vytvoria krátky príbeh.

Zostavte pyramídu tohto príbehu, a to tak, že zodpoviete na nasledujúce otázky:

Kto sa hnevá (hlavná postava)?

Aké vlastnosti má ten, kto sa hnevá?

Kde sa nachádza osoba, ktorá sa hnevá, kde sa odohráva tento príbeh?

Čo sa stalo osobe, ktorá sa hnevá? Prečo je táto osoba nahnevaná (vymyslíte situáciu)?

Aký je problém (trápenie), ktorý hlavná postava má a snaží sa vyriešiť? Ako vníma tento problém?

Ako by ste riešili problémovú situáciu, v ktorej sa nachádza hlavná postava? Čo by bolo treba najlepšie urobiť, aby sa situácia vyriešila?

Ako tento príbeh skončí? Vymyslíte záver príbehu. Ako to nakoniec všetko dopadne? Ako sa bude cítiť hlavná postava? Bude to najlepšie riešenie, ktoré mohla urobiť?

Keď bude mať každá skupinka svoj príbeh hotový, zástupca každej skupinky príbeh prečíta a ostatní pozorne počúvajú. Keď budú prečítané príbehy všetkých skupiniek, spoločne vyberte najlepší spôsob, ako mohla hlavná postava vášho príbehu vyriešiť situáciu, ktorá ho nahnevala. Počúvaním rôznych príbehov a tiež situácií, ktoré nás môžu nahnevať, môžeme vidieť, že existuje množstvo dôvodov, prečo by sme sa mali nahnevať, ale dôležité je, ako sa k situácii postavíme a či dovolíme hnevu, aby nás úplne ovládol ako nejaký „duch“, ku ktorému je často prirovnávaný.

Ja a môj hnev (Sebareflexia)

Zamyslite sa nad tým, ako je to s vašim hnevom a skúste podľa seba dokončiť nasledujúce vety.

- Vždy ma nahnevá, keď...
- Keď som nahnevaný, cítim sa...
- Keď som nahnevaný, robím...
- Keď som nahnevaný, chcem byť... (radšej sám alebo s niekým, napríklad mamou, otcom, kamarátom?)
- Dokážem sa hnevať... (ako dlho sa dokážeš hnevať?)

Ako zvládam svoj hnev? (Diskusia)

Keď dokončíte vety v predchádzajúcom cvičení, diskutujte so svojimi spolužiakmi o svojom hneve. Každý z vás pred spolužiakmi povie, čo ho nahnevá a čo robí preto, aby nebol nahnevaný. Vďaka tejto úlohe môžete vidieť, aké situácie spôsobujú hnev u vašich kamarátov a spolužiakov a tiež aktivity, ktoré im pomáhajú zvládnuť hnev. Vždy, keď ťa niečo nahnevá, sa zamysli nad tým, či ti hnev pomôže túto situáciu vyriešiť, pretože keď sa hneváme či už na situáciu alebo na človeka, väčšinou ubližujeme sami sebe a prichádzame o radosť z nášho každodenného života. Preto je vždy lepšie zamyslieť sa

nad situáciou a odpovedať si na otázku: Čo ma má naučiť tento problém alebo situácia, ktorá sa mi na prvý pohľad nepáči?

Kedy je správne sa nahnevať? (Diskusia)

V tomto cvičení sa zamyslíte nad tým, kedy je správne a kedy nesprávne sa nahnevať, či už na seba alebo na druhých.

Je správne sa nahnevať, keď:

1. Môj kamarát sa mi so spolužiakmi smeje, že som pri futbale netrafil do lopty. Áno/Nie
2. Predavačka v obchode ma bezdôvodne obvinila, že som rozhádzal tovar. Áno/Nie
3. Spolužiak, ktorý odo mňa odpisoval, dostal lepšiu známku ako ja. Áno/Nie
4. Môj súrodeneц bez opýtania požičal moju obľúbenú knihu svojmu kamarátovi. Áno/Nie
5. Pani učiteľka ma nechala po škole, pretože som na hodine vyrušoval. Áno/Nie

KAPITOLA 18 Trápne a hlúpe

Zodpovednosť

Kapitola sa zameriava na otázku zodpovednosti. V príbehu sme sa dozvedeli, že Martin sa dostal v dôsledku svojho hnevu do nepríjemnej situácie a musí sa ospravedlniť mladšiemu žiakovi zo štvrtej triedy, čo je pre neho veľmi ťažké, pretože mu to pripadá trápne a hlúpe.

Je zodpovednosť vôbec dôležitá? (Kreslenie)

Skúste sa zamyslieť nad Martinovou situáciou. Nakreslite dva obrázky Martina. Na prvom bude Martin, ktorý neposlúchol rady svojich kamarátov a neospravedlnil sa chlapcovi, voči ktorému sa previnil. To znamená, že neprevzal zodpovednosť za situáciu, do ktorej sa dostal. Na druhom obrázku bude podoba Martina, ktorý sa zamyslel nad svojim konaním a rozhodol sa, že sa štvrtákovi ospravedlní, čo znamená, že prevezme zodpovednosť za svoju situáciu. Na oboch obrázkoch znázorníte, ako sa Martin cíti - usmieva sa alebo je smutný? Čo mu „našepkáva“ jeho svedomie? Čo bolo pre neho správne urobiť v tejto chvíli? Vedľa Martinovej

postavičky môžete nakresliť aj chlapca (štvrtáka), ktorému sa má ospravedlniť. Ako sa cíti tento chlapec?

Keď budete mať obrázky hotové ukážte ich pred celou triedou (skupinou) a vyjadrite svoj názor o Martinovej situácii tým, že zodpoviete na predchádzajúce otázky. Môžete si porovnať obrázky s ostatnými spolužiakmi a vidieť, ako vnímajú Martinovu situáciu oni.

Som zodpovedný? (Sebareflexia)

Tento príbeh nám poukazuje na dôležitosť zodpovednosti v našom každodennom živote. Musíme si uvedomiť, že v živote sa budeme stretávať s jednoduchšími, ale aj náročnejšími situáciami, v ktorých budeme musieť prevziať zodpovednosť aj napriek tomu, že sa budeme kvôli tomu cítiť nepríjemne.

Skúste si spomenúť na situáciu, kedy ste urobili niečo, čo sa vašim rodičom, starým rodičom, prípadne pani učiteľke alebo iným dospelým osobám nepáčilo, či už preto, že ste sa cítili nahnevaní, smutní alebo sklamaní a museli ste túto situáciu napraviť, pretože ste niekomu ublížili alebo ho urobili smutným. Ako ste sa v tejto situácii cítili? Premýšľali ste nad touto situáciou alebo ste na ňu rýchlo zabudli? Aké myšlienky ste mali? Považovali ste za dôležité napraviť túto situáciu? Bolo pre vás ľahké

ospravedlniť sa a priznať si chybu? Čo znamená pre vás zodpovednosť? Ste zodpovední voči sebe, aj voči ostatným? Čo robíte a ako sa správate, keď chcete byť zodpovední? Skúste si v „duchu“ zodpovedať otázky, a neskôr sa porozprávajte o svojich skúsenostiach a názoroch so svojimi spolužiakmi.

Zodpovednosť verzus nezodpovednosť (Práca v skupine)

Rozdeľte celú skupinu na dve skupinky a každá si vezme veľký papier. Jedna skupinka spoločne nakreslí obrázok o tom, ako by vyzeral svet, v ktorom by boli všetci ľudia zodpovední. Druhá skupinka nakreslí obrázok, ktorý zobrazuje to, ako by vyzeral svet, v ktorom by nebol ani jeden zodpovedný človek. Keď budete mať tieto obrázky hotové, porovnajte ich. To znamená, že skúste porovnať zodpovedný a nezodpovedný svet. Porozprávajte sa o tom, či je lepšie byť zodpovedný alebo nezodpovedný. Či je zodpovednosť v našom živote dôležitá. A čím sa líši život zodpovedných a nezodpovedných ľudí.

Ako sa nezodpovednosť zmení na zodpovednosť? (Práca v skupine)

Skúste popremýšľať a zmeniť nasledovné vety, ktoré vyjadrujú nezodpovedné správanie a nezodpovedné činy tak, aby predstavovali zodpovedné správanie

a zodpovedné činy. (Např. Peter vždy mešká na prvú hodinu. Nezodpovedné správanie zmeníme na zodpovedné: Peter vstáva skoro ráno, aby prišiel do školy včas.)

1. Martina nebaví história, preto sa nikdy nepripravuje na písomky z dejepisu.
2. Zabudla som svoju sestru vyzdvihnúť zo škôlky, lebo som sa zarožprávala s kamarátkou.
3. Julka sa hrala cez hodinu literatúry na mobile, preto jej ho pani učiteľka vzala.
4. Lucii sa nechcelo čítať knihy k referátu, preto ho nestihla odovzdať a má zhoršenú známku z biológie.
5. Zlomil som pravítko spolužiakovi, keď som sa s ním cez prestávku hral, ale nepriznal som sa.
6. Zlatka neodniesla knihu do knižnice včas, preto musela zaplatiť pokutu.

KAPITOLA 19 Banánová zmrzlina

Život je nejlepší učitel

Martin sa so svojimi kamarátmi Stankou a Kamilom rozpráva o tom, ako ho nepríjemná situácia, ktorú prežil v škole, veľa naučila. Uvedomuje si, že všetko zlé je na niečo dobré a aj keď je nám zo začiatku niečo nepríjemné urobiť, nakoniec z toho máme dobrý pocit. To znamená, že aj takéto bežné životné situácie nás vedia veľa naučiť.

Ako nás učí sám život?(Sebareflexia)

Skúste porozmýšľať nad tým, čo naučila Martina táto situácia, v ktorej sa ocitol, a potom sa spoločne so svojimi spolužiakmi o tom porozprávajte. Skúste sa zamyslieť a odpovedať na nasledovné otázky.

Urobil Martin správnu vec, keď sa ospravedlnil žiakovi z nižšieho ročníka, s ktorým mal problém? Čo prežíval potom, ako sa mu ospravedlnil? Čo si uvedomil? Tiež sa zamyslite nad tým, čo by sa mohlo stať, ak by Martin nechcel vyriešiť túto situáciu a neospravedlnil sa. Ako by sa cítil? Naučila by ho táto situácia niečo?

Toto cvičenie nám pomôže uvedomiť si, že život nás neustále niečo učí a „dáva nám lekcie“, ktoré môžeme využiť v podobných situáciách.

Čo naučil môj život mňa? (Práca v skupine)

Skúste si spomenúť na jednu situáciu vo vašom živote, ktorá vás niečo naučila. Napríklad otvoril som staršej susedke dvere a uvedomil som si, že je dôležité, aby si ľudia medzi sebou pomáhali. Každý z vás povie, akú situáciu v živote zažil a čo ho tá situácia naučila. Keď všetci povedia svoje skúsenosti s takýmito situáciami, spoločne vyberte jednu, ktorá sa vám najviac páči, o ktorej sa budete spoločne rozprávať. Na tabuľu nakreslite päťlístok. V strede bude názov veľmi poučnej situácie zo života jedného z vás, ktorú ste spoločne vybrali. Rozdeľte sa do piatich skupiniek a každá skupinka napíše do päťlístka, čo táto situácia naučila alebo mohla naučiť človeka, ktorý ju prežil. Každá skupinka potom vysvetlí, prečo si vybrala práve ten dôvod, ktorý napísala do lístka.

Ktoré životné situácie nás posúvajú vpred? (Diskusia)

V nasledujúcich vetách sú popísané náročnejšie životné situácie, ktoré niekoho posunú vpred a pomôžu mu zlepšiť sa v nejakej oblasti života, na inom však nezanechajú žiadne stopy. Každý z vás si vyberie 3 vety, ktoré ho niečo v živote naučili alebo si myslí, že by ho niečo naučili, keby ich zažil vo svojom živote. Zdôvodnite, prečo ste si ich vybrali.

1. Musel som pred triedou recitovať báseň, ale mal som trému.
2. Zobral som spolužiakovi niečo, čo nebolo moje a potom som bol potrestaný.
3. Neodstúpil som sa staršej pani v autobuse a ona sa potom na mňa nahnevala.
4. Pomohol som spolužiakovi s domácou úlohou, ktorú nevedel.
5. Zastal som sa spolužiaka, ktorému sa ostatní v triede posmievali.
6. Môj spolužiak si zabudol knihu na literatúru, tak som mu požičal svoju.
7. Pomohol som pani učiteľke s pomôckami na biológiu.

8. Polial som v škole kvet, ktorý bol zvädnutý.
9. Hodil som na zem obal z cukríkov a školník preto na mňa kričal.
10. Strčil som do spolužiačky, ktorá sa preto zranila.

KAPITOLA 20 Citová výchova na jednotku

Človek a city

V tomto príbehu môžeme vidieť, že sa Kamil s Petrou zamýšľajú nad významom citov v živote každého človeka a zároveň si uvedomujú, že city sú vlastné každej ľudskej bytosti. Každý jeden deň v našom živote je sprevádzaný citmi, pretože v našom vnútri stále niečo cítime. Niektoré city sú nám príjemné a spôsobujú, že sme šťastní a máme zo života radosť, iné sú nám nepríjemné a vyvolávajú v nás smútok. Nie vždy vieme pomenovať, čo cítime, no často to vieme vyjadriť výrazom svojej tváre alebo pohybmi či postojom nášho tela.

Vnímam pocity (Sebareflexia a diskusia)

Na lavici sú rozložené fotografie rôznych ľudí, ktorí prežívajú rôzne pocity. Vyber si dve z nich a to jednu, na ktorej osoba prežíva príjemné pocity (napríklad radosť) a druhú, na ktorej osoba prežíva nepríjemné pocity (napríklad hnev, smútok). Každý z vás povie pred spolužiakmi, čo vidí na fotografiách, ktoré drží v ruke a porozpráva krátky príbeh o tom, čo sa stalo osobe, ktorá prežíva príjemné pocity a tiež krátky príbeh o tom,

čo sa stalo osobe, ktorá prežíva nepríjemné pocity. Vždy nechaj priestor svojim spolužiakom, aby sa ťa mohli pýtať otázky alebo pripomienky smerujúce k ľuďom, ktorých máš na fotografiách. Toto cvičenie ti pomôže uvedomiť si, že každý človek môže inak prežívať a vnímať city.

Aké pocity najčastejšie prežívam? (Aktivita)

Každý z vás si vezme farbičky a papier, na ktorý nakreslí pocity, ktoré prežíva najčastejšie. Pocity môžete nakresliť v akejkolvek podobe, môžu byť vyjadrené pomocou nejakej veci, symbolu, zvieráťa, rastliny, ale aj rozprávkovej alebo filmovej postavy či človeka, ktorý vaše pocity najviac vystihuje. Keď budete mať obrázok hotový, zamyslite sa nad tým, aká situácia tento pocit vyvoláva (napríklad keď dostanem v škole jednotku cítim sa tak, ako som nakreslil na obrázku). Potom si položte otázku: Mám rád tento pocit? Svoj obrázok potom každý z vás ukáže spolužiakom a povie, v akých situáciách prežíva pocit, ktorý má nakreslený a tiež, či je to pre neho tento pocit príjemný alebo nepríjemný. Počas tohto cvičenia môžete sledovať, ako vyjadrujú vaši spolužiaci a kamaráti svoje pocity, či sa cítia rovnako, alebo prežívajú iné pocity. Počas tohto cvičenia je dôležité si uvedomiť, že každý z nás je iný a rôzne situácie a momenty v nás vyvolávajú

iné pocity, preto nie je nič zlé na tom, keď ty prežívaš iné pocity ako tvoji spolužiaci či kamaráti.

Hierarchia mojich pocitov (Sebareflexia)

Každý z vás na papier nakreslí pyramídu. Do tejto pyramídy zoradí pocity od najdôležitejších po najmenej dôležité, pričom najdôležitejšie budú hore pri vrchnej časti pyramídy a najmenej dôležité dole, na spodku pyramídy. Do pyramídy zoradíte nasledovné city: láska, radosť, bezpečie, istota, dôvera, úspech, užitočnosť, uznanie, zodpovednosť, rešpekt, spravodlivosť a sloboda. Tieto pyramídy si môžete porovnať a každý z vás nech povie, prečo dal konkrétny pocit na prvé miesto a naopak, prečo dal konkrétny pocit na posledné miesto.

Prečo sú city dôležité? (Sebareflexia)

V tomto cvičení sa každý z vás zamyslí, prečo sú city dôležité a akú majú úlohu v našom živote. Skúste reagovať na nasledujúce výroky, vyberte, či je výrok pravdivý alebo nepravdivý.

1. Som šťastný, keď môžem mojím rodičom povedať, že ich mám rád.

a) pravda

b) nepravda

2. Cítim sa slobodnejšie, keď môžem povedať kamarátovi, prečo ma nahneval.

a) pravda

b) nepravda

3. Keď vidím smutný film alebo sa stane smutná situácia, vždy sa rozplačem.

a) pravda

b) nepravda

4. Vždy sa poteším, keď ma pani učiteľka pochváli.

a) pravda

b) nepravda

5. Keď dostanem zlú známku, cítim pocit viny.

a) pravda

b) nepravda

Na základe toho, ako ste na tieto výroky odpovedali, skúste sa zamyslieť nad tým, prečo sú city dôležité a ako nám pomáha to, že ich vyjadrujeme.

Podoby pocitov v našom živote (Práca v skupine)

Dôležitosť pocitov nám vyjadrujú aj rôzne diela, s ktorými sa stretávame v našom živote. Pocity sprevádzajú človeka počas celého jeho života, to znamená, že pocity si uvedomovali aj ľudia, ktorí žili niekoľko rokov či storočí pred nami. Rozdeľte sa do niekoľkých skupín. Každá skupinka si zvolí umelecké dielo (hudobné, literárne, dramatické, výtvarné), ktoré vyjadruje nejaký pocit. Každá z týchto skupiniek sa zamyslí nad tým, čo chcel autor svojim umeleckým dielom povedať, aké pocity chcel vyjadriť. Každý zo skupinky nech povie, aké pocity v ňom toto umelecké dielo vyvoláva, keď ho počúva, pozerá sa na neho alebo ho číta.

KAPITOLA 21 Na moste medzi včerajškom a zajtrajškom

Tajuplné myšlienky

V tejto kapitole sa dozvedáme, ako sa Martinovi často stáva, že počas vyučovacích hodín sníva a rozmýšľa nad situáciami, ktoré by rád prežil alebo ich prežil a má na ne pekné spomienky.

Čo sú myšlienky? (Diskusia)

Skúste sa so svojimi spolužiakmi zamyslieť nad tým, čo vlastne myšlienky sú. Každý nech porozpráva o tom, čo rozumie pod slovom myšlienka. Potom sa spoločne zamyslíte nad tým, či sú myšlienky vždy pre nás dobré. Skúste povedať, kedy vám myšlienky pomohli a kedy vám naopak myšlienky nepomohli alebo spôsobili trápenie či nejaký problém. A tiež diskutujte o tom, kedy je dobré sa s myšlienkami podeliť s ostatnými ľuďmi, napríklad kamarátmi alebo dospelými osobami a kedy je lepšie nechať si myšlienky pre seba a nehovoriť ich nikomu. Stáva sa vám niekedy to, čo sa stalo Martinovi? Zablúdili ste počas vyučovania svojimi myšlienkami niekde úplne inde a nepočúvali to, čo hovorí pani učiteľka na

vyučovacej hodine? V tomto cvičení je potrebné, aby ste si uvedomili, že myslenie a myšlienky sú prirodzenou súčasťou každého človeka.

Čo je myslenie? (Diskusia)

Myslenie je niečo, čo prebieha v našej „hlave“. Je to proces, ktorých prebieha na základe toho, čo vidíme a ako veci vnímame. Naše myslenie má niekoľko podôb:

- *konkrétne myslenie* - je myslenie, ktoré nám pomáha riešiť konkrétne problémy alebo úlohy, ako napríklad skladanie puzzlí, opravy pokazených vecí alebo varenie. To znamená, že pracuje s konkrétnymi a uchopiteľnými vecami.

- *názorné myslenie* – táto podoba myslenia pracuje s predstavami. Napríklad keď plánujeme, ako si zariadime svoju izbu.

- *abstraktné myslenie* – ide o myslenie, ktoré pracuje so symbolmi. Ide o myslenie, ktoré využívame napríklad pri kreslení alebo skladaní hudby.

Zamyslite sa nad tým, aký druh myslenia využíva Martin, keď sníva počas vyučovania.

Odhalenie našich myšlienok (Práca v skupine)

Každý z nás vie, že myšlienky nie sú niečo, čo môžeme vidieť, počuť alebo chytiť. Myšlienky sú často spojené s nejakými pocitmi. Každý z vás nech skúsi vyjadriť svoje myšlienky, ktoré má teraz vo svojej mysli tak, aby sme ich mohli my ostatní vidieť. Môžete si vziať ceruzky a papier a nakresliť ich. Keď budete mať nakreslený obrázok svojich myšlienok, ukážte ho spolužiakom. Ostatní spolužiaci budú hádať, čo je na obrázku. Znamená to, že sa pokúsia odhaliť, aké myšlienky tento obrázok vyjadruje. Nakoniec ten, ktorý obrázok kreslil, povie, čo na nakreslenom obrázku je a aké myšlienky chcel vyjadriť. Každý z vás tiež zodpovie na otázku, či bolo ľahké nakresliť svoje myšlienky a či sa o svojich myšlienkach rozpráva so svojimi kamarátmi alebo rodičmi či príbuznými. Vďaka tomuto cvičeniu môžeme vidieť, že myšlienky každého človeka sú iné a myseľ každého z nás „pracuje“ s inými myšlienkami. Dôležité je tiež uvedomiť si, že naše myšlienky môžu byť pre nás aj akýmsi „denným snívaním“, kedy si vo svojej mysli predstavujeme situácie zo života, ktoré sú pre nás príjemné alebo naopak, ktoré nám spôsobujú trápenie.

Aký význam má myslenie v našom živote? (Sebareflexia)

Skúste sa zamyslieť nad významom nášho myslenia a to tak, že si odpoviete na nasledujúce otázky.

1. Vďaka mysleniu môžem pomôcť môjmu spolužiakovi s písaním úloh. Áno/Nie
2. Myslenie mi pomáha, aby som lepšie pochopil učivo z matematiky. Áno/Nie
3. To, čo si myslím, ovplyvňuje moje pocity. Áno/Nie
4. Keď niečo vidím, začnem o tom premýšľať. Áno/Nie
5. Druhí ľudia, kamaráti vždy odhadnú, čo si myslím. Áno/Nie

KAPITOLA 22 Liečivé aj trápne ticho

Hodnota ticha

V tomto príbehu sa traja kamaráti a spolužiaci Martin, Kamil a Stanka rozprávajú o hudbe a tichu. Martin si myslí, že „ticho je trápne“, naopak Kamil a Stanka si uvedomujú, že ticho je v našom živote dôležité.

Kedy je ticho nevyhnutné? (Aktivita)

Skúsme si uvedomiť hodnotu ticha v našom živote. Pustite v triede veľmi hlučnú hudbu a všetci si zoberte do rúk knihu, z ktorej začnete čítať krátky príbeh, pričom každý z vás číta iný príbeh. Snažte sa sústrediť. Keď príbeh prečítate, každý z vás povie, o čom jeho príbeh bol (stále je pustená veľmi hlučná hudba). Keď ukončíte túto aktivitu, pustite si príjemnú hudbu, vezmite farbičky a papier a začnite kresliť niečo, čo máte radi, čo radi robíte alebo osobu, s ktorou radi trávite svoj voľný čas.

Po ukončení týchto aktivít sa porozprávajte so spolužiakmi a kamarátmi, ako ste sa cítili pri týchto aktivitách. Prekážala alebo neprekážala vám hudba pri týchto činnostiach? Vedeli ste sa sústrediť na to, čo

robíte, pri oboch činnostiach? Ako sa vám čítal a potom rozprával príbeh, keď bola pustená veľmi hlučná hudba? Rušila vás alebo naopak, vôbec vám nevadila? Páčila sa vám viac veľmi hlučná alebo príjemná hudba? Ktorá z týchto dvoch aktivít sa vám robila lepšie a prečo? Prečo sú hlučnosť a ticho dôležité? Kedy je dôležité ticho a kedy je „nevyhnutný“ hlučnosť alebo nevyhnutné niečo povedať?

Čo je ticho? (Myšlienková mapa)

Na tabuli vytvorte mapu ticha. Do stredu tabule napíšte otázku: Čo znamená ticho? Túto otázku zakrúžkujte. Každý z vás príde k tabuli a kdekoľvek vedľa slova ticho napíše ďalšie slovo (prípadne slovné spojenie), ktoré pre neho ticho znamená alebo podľa neho súvisí so slovom ticho a taktiež ho zakrúžkuje. Pri tabuli sa môžete vystriedať aj viackrát. Keď vyčerpáte všetky nápady, slovo ticho pospájajte čiarami s ostatnými slovami. Mapa ticha nám ukazuje, čo všetko môže ticho pre nás znamenať. Každý nech porozpráva o tom, ako si predstavuje ticho, kedy má rád ticho a ako sa cíti, keď je v situácii, v ktorej je ticho. Skúste sa tiež zamyslieť nad situáciami, v ktorých nie je vhodné ticho. Z mapy ticha nakoniec spoločne vyberte 5 slov (prípadne slovných spojení), ktoré majú k slovu ticho najbližšie a najviac vystihujú význam tohto slova. Týchto 5 slov (prípadne slovných spojení) vyznačte

farebne a spoločne sa porozprávajte o tom, prečo ste vybrali práve tieto slová.

Rôzne podoby ticha (Diskusia)

Ticho môže mať rôzne podoby. Aj keď ticho predovšetkým znamená, že nepočujeme žiadny zvuk. Pre nás môže ticho znamenať aj vnímanie jemných melódií alebo zvukov, ktoré sú nám príjemné a naše ticho dotvárajú. V tomto cvičení skúste nájsť protiklady k nasledujúcim vetám:

1. Ranné spievanie vtákov.
2. Počúvanie pomalej hry na klavíri.
3. Počúvanie rozprávky v rozhlase.
4. Jemný zvuk vln pri mori.
5. Fúkanie slabého jesenného vetra.

Mám rád alebo nemám rád ticho? (Práca v skupine)

Rozdeľte sa v triede na dve skupiny. Do jednej skupiny pôjdu tí, ktorí majú radi ticho. Do druhej naopak tí, ktorí nemajú radi ticho. Každá z týchto dvoch skupín napíše argumenty, prečo má rada alebo nemá rada ticho. Keď budete mať spísané všetky argumenty, skúste presvedčiť

tých, ktorí majú radi ticho, o tom, prečo by mali mať radi hluk a naopak, tých, ktorí majú radi hluk, prečo by mali mať radi ticho. Nakoniec spoločne skúste nájsť situácie, v ktorých je ticho užitočné a tiež situácie, v ktorých je užitočný hluk.

Informačný chaos

V kapitole sa hovorí aj o rozporných tvrdeniach: „Že hudba lieči, ticho lieči? Narážaš na to, o čom sme sa teraz učili na hudobnej?“ uistila sa Stanka. „Hej, presne. Z každej strany ktosi hovorí, že čosi lieči. V televízore, v rádiu, v škole, doma, na internete, všade ktosi niečo mudruje o niečom liečivom. Až mám pocit, že všetko lieči, všetko je uzdravujúce, zázračné,“ opísal im svoje nepochopenie Martin.

Čomu veriť? (Diskusia)

Diskutujte, či ste sa aj vy stretli s názormi na nejakú vec, ktoré sú v rozpore a uveďte príklady. Ako by sme sa mali rozhodnúť, čomu veriť a čomu nie? Ktoré zdroje považujete za dôveryhodné? Napríklad sú pre vás dôveryhodní rodičia, kamaráti, televízia, internet, rádio, časopisy, noviny? Sú pre vás absolútne dôveryhodné? Kedy im je dobré veriť a kedy nie? Ako si môžete overiť, že niečo je pravda a niečo lož?

Čo nám dáva hudba?

V kapitole sa hovorí o hudbe a rôznych jej formách. Hudba je súčasťou ľudskej kultúry a špecifický prejav umenia, ktorý dokáže ovplyvňovať naše emócie. Zamyslite sa aj vy nad jej povahou.

Ako pôsobí hudba (Úloha)

Diskutujte.

Má na nás hudba vplyv?

Má hudba vplyv na našu energiu, náladu?

Pripravte si zoznam a uveďte príklady na pesničku, skladbu, ktorá nás:

- rozveselí, nabije energiou, chce sa nám tancovať...
- upokojí, zrelaxuje, uspí...

Skladby si pustite v triede a diskutujte, či na každého pôsobí hudba rovnako a prečo áno a prečo nie.

Zamyslite sa, či pôsobí hudba aj na zvieratá alebo malé deti.

Diskutujte. Ako nás ovplyvňuje hudba s textom a bez textu?

Vkus a generačné rozdiely

V kapitole sa hovorí o hudbe aj v súvislosti s rozdielmi medzi generáciami. Zmyslite sa aj vy nad týmito otázkami.

Obľúbená skladba (Úloha)

V triede dajte kolovať papier, kde každý napíše obľúbenú skladbu (ak sa na zozname už nachádza, nepíše nič). Potom dáme zoznam znova kolovať a každý napíše k 3 najlepším skladbám na zozname hviezdičku. Na konci počty hviezdičiek vyhodnotíme a vyberieme skladbu s najväčším počtom bodov. Pustíme si ju a každý na papierik anonymne napíše o svojich dojmoch, pocitoch z nej a tiež napíše jedno slovo, pojem, s ktorým sa mu najviac spája. Následne anketu vyhodnotíme a diskutujeme.

Páči sa skladba všetkým alebo nie?

Má každý pri rovnakej skladbe rovnaké pocity, dojmy?

Prečo?

List o hudbe (Úloha)

Napíšte list svojim pomyselným pravnúčatám a tiež svojim praparodičom na tému *Najlepšia hudba*. Akú hudbu by ste im odporučili? Aká hudba by sa im podľa vás páčila?

Hudba budúcnosti (Práca vo dvojici)

Zamyslite sa, akú hudbu budete asi počúvať o 10, 20, 30 rokov?

Zmení sa váš vkus alebo budete mať rovnaké obľúbené skladby, prípadne štýl hudby?

Máte radi niektoré skladby, ktoré majú radi aj vaši rodičia? Prečo áno, prečo nie? Ak áno, ktoré sú to?

Vkus (Diskusia)

Čo, prípadne kto, podľa vás, ovplyvňuje náš vkus?

Prečo majú ľudia rôzny vkus?

Prečo je v rôznych kultúrach iná hudba a prečo je rôzna aj v rôznych obdobiach?

Môžeme povedať, že niektoré skladby sú univerzálne krásne, že sa majú páčiť všetkým?

Ako sa z pesničky stane hit?

KAPITOLA 23 Vyležaný gauč

Hodnota zdravia

V tejto kapitole si môžeme prečítať rozhovor medzi tromi kamarátmi Martinom, Kamilom a Stankou. Martin si myslí, že ľudia, ktorí majú nejaké zdravotné postihnutie alebo znevýhodnenie, majú život o niečo jednoduchší ako ľudia, ktorí sú zdraví a nemajú žiadne zdravotné problémy.

Čo prežíva zdravotne znevýhodnený? (Práca vo dvojiciach)

Aby sme mohli pochopiť, ako sa cítia a čo prežívajú ľudia, ktorí majú nejaké zdravotné postihnutie, musíme sa pozrieť na situáciu z oboch pohľadov. Aj z pohľadu Martina, aj z pohľadu zdravotne postihnutého či znevýhodneného človeka. Preto si každý bude môcť vyskúšať aj rolu zdravotne postihnutého, aj rolu zdravého človeka bez zdravotných problémov. Spoločne si budeme modelovať situáciu, v ktorej jeden z vás bude človek, ktorý vôbec nič nevidí, pretože je nevidiaci a druhý bude zdravý.

Vytvorte dvojice. Jednému z dvojice zaviažte šatkou oči, aby nič nevidel, pretože je nevidiaci. Druhý, vidiaci, ho chytí za ruku a bude sa snažiť mu pomôcť dostať sa od dverí triedy k lavici, kde nevidiaci sedí, prípadne z jedného konca triedy na druhý. Bude potrebné, aby vidiaci podrobne opísal cestu nevidiacemu. Každá dvojica pôjde vždy cez triedu sama, aby ostatní spolužiaci mohli vnímať osobu, ktorá nevidí a zároveň aj osobu, ktorá vidí. Po prvom kole, keď sa už všetky dvojice vystriedajú si vymeníte vo svojej dvojici role.

Keď sa všetci vystriedajú, sadnite si na svoje miesta a každý z dvojice si premyslí a odpovie na nasledovné otázky: Bolo to pre mňa ľahké byť nevidiaci? Ako som sa cítil, čo som prežíval, keď som bol nevidiaci? Cítil som sa lepšie ako nevidiaci alebo ako vidiaci? Bolo pre mňa ľahké pomáhať nevidiacemu? Na základe tejto aktivity si všetci môžeme uvedomiť, že život so zdravotným postihnutím alebo znevýhodnením nie je až taký jednoduchý, pretože vždy musí byť s nami osoba, ktorej dôverujeme a ktorá nám bude pomáhať vo väčšine našich každodenných činností.

Hodnota zdravia v našom živote (aktivita)

Skúste sa zamyslieť nad tým, čo pre vás znamená zdravotné znevýhodnenie. Keď to budete mať premyslené, nakreslite, ako si predstavujete zdravotne znevýhodneného človeka. Ukážte kresbu spolužiakom. V tomto cvičení môžeme vidieť, že každý z nás má inú predstavu o zdravotnom znevýhodnení.

Ako vnímam zdravotne znevýhodnených ľudí? (Diskusia)

Každý si premyslí, či pozná osobu, ktorá má zdravotné postihnutie či znevýhodnenie. Každý, kto pozná takúto osobu, porozpráva o tom, ako vyzerá deň takejto osoby. To znamená, že povie, čo táto osoba denne robí, aké aktivity vykonáva, ktoré činnosti dokáže urobiť sama a naopak, v ktorých činnostiach už potrebuje pomoc. Potom sa zamyslíte nad svojim každodenným životom a popíšete ako vyzerá váš deň. Čo počas bežného dňa robievate, aké povinnosti musíte plniť, či ich plníte sami alebo vám niekto s nimi pomáha, tiež môžete porozprávať o tom, čo radi robíte. Keď každý porozpráva o osobách so zdravotným postihnutím, ktoré pozná a o sebe, potom všetci napíšu na tabuľu výhody a nevýhody života osôb so zdravotným postihnutím či znevýhodnením, o ktorých rozprávali. Keď budete mať napísané všetky výhody a nevýhody, spoločne sa

zamyslite nad otázkami: Majú to naozaj také jednoduché, ako sa na prvý pohľad zdá? Viem si predstaviť, že by som žil taký život? Vedel by som robiť všetky svoje činnosti, či už obľúbené alebo menej obľúbené, samostatne? Spoločne so svojimi spolužiakmi diskutujte o tejto téme, rozprávajte sa o tom, čo si myslíte o živote zdravotne postihnutých alebo znevýhodnených ľudí. Každý z nás by si mal vážiť svoje zdravie za každých okolností, pretože zdravie je pre každého človeka veľmi cenné a hodnotné a od neho závisí to, čo budeme vo svojom živote robiť a ako ho prežijeme.

Výroky o zdravotne znevýhodnených ľuďoch (Diskusia)

Doplňte nasledujúce výroky:

1. Zdravotne znevýhodnení sú ...
2. Zdravotné znevýhodnenie... zdravotne znevýhodneným život.
3. Spoločnosť... zdravotne znevýhodneným.
4. Zdravotne znevýhodnení si vedia... svoj život.

Lenivosť

Martin sa sťažuje Stanke a Kamilovi, že sa mu nechce učiť, že by radšej oddychoval. Zamýšľa sa tiež nad tým, že keby mal zdravotné znevýhodnenie, tak by mohol dokonca ešte viac oddychovať.

Chodenie do školy a lenivosť (Práca vo dvojiciach)

Vo dvojiciach diskutujte o nasledujúcich otázkach, odpovede si poznamenajte a následne ich odprezentujte a diskutujte s celou triedou.

Radi chodíte do školy? Prečo áno, prečo nie?

Radi sa učíte? Prečo áno, prečo nie?

Ktoré povinnosti nemáte radi?

Sú tieto neoblúbené povinnosti dôležité? V čom áno a v čom nie?

Predstavte si, že by ste rok nechodili do školy. V čom by to malo výhody a v čom nevýhody?

Prečo je dobré chodiť do školy a učiť sa?

Čo by sa stalo, keby deti nemuseli chodiť do školy? Čo iné by ste robili?

Dá sa učiť aj bez školy? Ako? Zamyslite sa nad príkladmi.

Čo to znamená byť lenivý?

Prečo je príjemné byť lenivý?

Aké výhody a aké nevýhody má to, keď je niekto lenivý?

Aké sú výhody/nevýhody pre neho a pre ostatných?

Spoločnosť oddychu (Práca v skupine)

V skupine nakreslite poster zameraný na tému *Spoločnosť oddychu*. Pri tvorbe sa zamyslite nad nasledujúcimi otázkami a odpovede zakomponujte do postera.

Ako by vyzerala spoločnosť, kde by všetci ležali na gauči a oddychovali?

Mohla by fungovať?

Kto by za takýchto ľudí pracoval?

Mohli by nás nahradiť roboty vo všetkom?

Ktoré profesie a činnosti by roboti nenahradili?

Akým smerom by sa rozvíjala takáto spoločnosť?

Má byť zmyslom nášho života oddych alebo niečo iné?

Lenivosť chlapcov a dievčat (Diskusia)

Sú chlapci viac leniví ako dievčatá? Alebo je to naopak?

Sú dievčatá zodpovednejšie ako chlapci?

Stretli ste sa už s nejakými tvrdeniami, ktoré zovšeobecňujú, aké sú dievčatá a akí sú chlapci?

S akými?

Doplňte vety:

Chlapci sú leniví, lebo...

Dievčatá sú zodpovedné, lebo...

Dievčatá sú lenivé, lebo...

Chlapci sú zodpovední, lebo...

Diskutujte o rodových stereotypoch a predsudkoch. Zamýšľali ste sa, aké by to bolo, byť dievča ak ste chlapec a naopak, byť chlapec ak ste dievča? V čom by bol rozdiel? Je naše správanie ovplyvnené výchovou? Je naše správanie ovplyvnené našim vlastným rozhodnutím? Sú dievčatá a chlapci, muži a ženy radikálne rozdielni? V čom sú tieto rozdiely nemenné? A ktoré rozdiely by sa dali zmeniť jednoduchým rozhodnutím?

KAPITOLA 24 Zo sekundy na sekundu

Hodnota a krehkosť života

Petra opisuje Kamilovi zážitok, keď zachránila dieťa, ktoré vbehol na cestu. Píše, že bola z toho veľmi vykoľajená. „Nejde mi von z hlavy to, aký je život krehký. Že navonok všedný okamih sa mohol zmeniť na tragédiu. A keby tadiaľ nikto nešiel, alebo keby som išla o niečo neskôr či o niečo skôr, tak tomu nezabránim,“ vysvetlila mu Petra. Zamyslite sa nad tým, ako a či môžeme zasiahnuť do behu udalostí okolo seba. Problematika naráža na filozofické otázky o podstate života, slobody, slobodnej vôle, osudu, kauzality, determinizmu a fatalizmu. Zamyslite sa nad tým, čo je to život.

Život (Diskusia)

Čo je to život? Ako by ste vysvetlili tento pojem mimozemšťanovi, ktorý sa s ním nestretol?

Prečo sa vraví, že život je krehký? Čo to znamená?

Hodnota života (Práca v skupine)

V tejto kapitole sme si mohli prečítať veľmi zaujímavý „rozhovor“ medzi Petrou a Kamilom. Petra zažila v priebehu svojho bežného dňa nevšednú situáciu, ktorá

jej pomohla uvedomiť si hodnotu života. O tomto zážitku píše aj svojmu internetovému kamarátovi Kamilovi, ktorý sa potom tiež zamýšľa nad tým, aký je život krehký a zároveň i cenný.

Rozdeľte sa do 5 skupiniek. Každá skupinka sa zamyslí nad tým, prečo je náš život tým najväčším „pokladom“, ktorý máme. Potom napíšete na papier 5 dôvodov, prečo je život každého človeka hodnotný. Keď budú mať všetky skupinky túto úlohu hotovú, každá prečíta, čo má napísané na papieri. Po vypočutí názorov všetkých skupiniek sa o nich spoločne porozprávajte a vyberte z nich 5, z ktorých vytvoríte veľkú kocku. Na výrobu kocky môžete použiť krabičku. Na vrch tejto kocky nalepte štvorček vystrihnutý z farebného papiera a napíšete naňho Hodnota života. Všetkých 5 skupiniek si rozdelí medzi sebou 5 dôvodov, ktoré ste spolu vybrali ako dôvody, prečo je život každého človeka hodnotný, cenný. Tieto skupinky si tiež vezmú farebný papier, vystrihnú štvorec na kocku, na ktorý napíšu dôvod, ktorý si vybrali a nalepia ho na voľnú stranu kocky. Keď bude kocka hotová, každá skupinka ňou hodí a prečíta, čo je na kocke napísané. Členovia tejto skupinky porozprávajú všetkým o tom, prečo si myslia, že dôvod, ktorý je napísaný na kocke, robí náš život hodnotným. Vystriedajú sa všetky skupinky a každá skupinka vysvetlí 1 dôvod. Ak sa objaví dôvod,

ktorý už bol raz hodený, musia hodiť kockou znova. Týmto cvičením si uvedomíme, akú hodnotu má ľudský život.

Hodnota môjho života (Sebareflexia)

Každý si vezme farbičky a papier, na ktorý nakreslí svoju životnú cestu. Môžete nakresliť cestičku a na každej časti tejto cestičky nakreslite situácie, momenty z vášho života, pre ktoré si myslíte, že váš život je hodnotný. Napríklad nakreslím rodinu, to znamená, že si myslím, že môj život je hodnotný preto, lebo mám skvelú rodinu. Alebo nakreslím zvieratko, pretože si myslím, že môj život je hodnotný preto, lebo sa dobre starám o svoje domáce zvieratko. Keď budete mať obrázok nakreslený, každý z vás ho ukáže spolužiakom a porozpráva o tom, prečo si myslí, že jeho život je hodnotný. Zapojením sa do tejto aktivity môžeme vidieť, že každý z nás vníma hodnotu svojho života inak, ale na druhej strane, život každého človeka má hodnotu a zaslúži si žiť, aj napriek tomu, že je naplnený odlišnými ľuďmi, činnosťami či vecami.

Je hodnota života každého človeka rovnaká? (Diskusia)

V tomto cvičení sa pokúste porovnať životy ľudí v rôznych situáciách. Vždy sa zamyslite nad tým, prečo je hodnotný život konkrétneho človeka. Vždy si musíme uvedomovať,

že život každého člověka je hodnotný, bez ohledu na situaci, v které se nachází.

1. Hodnota života bohatého člověka versus hodnota života člověka, který zarábá jako průměrný Slovák.
2. Hodnota života člověka, který má práci versus hodnota života člověka, který práci nemá.
3. Hodnota života člověka, který nemá rodinu versus hodnota života člověka, který má rodinu.
4. Hodnota člověka, který nemá domov versus hodnota člověka, který domov má.
5. Hodnota člověka, který nemá vzdělání versus hodnota člověka, který vzdělání má.

Vážím si svoj život a život ostatných (Sebareflexia)

Porozmýšľajte a doplňte nasledujúce výroky o tom, ako si vážite svoj život, život ostatných a ako ho chránite.

1. Vážím si svoj život, a preto... každý deň.
2. Môj život je plný..., a preto je hodnotný.
3. Môj život, ale aj život ostatných je veľmi...

4. Vždy som pripravený... život ostatných.
5. Môj život je hodnotný, pretože...
6. Myslím si, že život všetkých ľudí je hodnotný, pretože...
7. Svoj život chránim tým, že...
8. Život ostatných sa snažím chrániť tým, že...

Súvisí všetko so všetkým? (Práca v skupine)

Všimli ste si, že sú udalosti okolo nás prepojené a navzájom na seba nadväzujú? Vymyslíte sériu 5 na seba nadväzujúcich situácií a schematický ich znázorníte na väčší papier. (Napríklad: 1. ráno sa neskoro zobudím, 2. obujem si zlé topánky, lebo sa ponáhľam, 3. šmyknem sa na ľade, lebo mám nevhodné podrážky a ponáhľam sa, 4. zle spadnem a zlomím si nohu, 5. nemôžem ísť do školy, lebo mám zlomenú nohu a musím ísť k lekárovi...).

Následne si príbehy odprezentujte a diskutujte. Je všetko so všetkým prepojené? Ako môžeme ovplyvniť udalosti okolo seba? Môžeme sa slobodne rozhodovať? Sme aj my ovplyvnení inými udalosťami? Existuje osud? Čo to znamená, ak je všetko osudom predurčené?

Názov: **Filozofovanie s deťmi**

Podnázov: Metodická príručka pre 2. stupeň ZŠ
k príbehu Hodina života

e-kniha

© Autori: Mgr. Barbora Baďurová, PhD.
PhDr. Marek Stachoň, PhD.

Recenzentky: doc. Mgr. Sandra Zákutná, PhD.
PhDr. Monika Šabová, PhD.

© Obálka: Belianum

Rozsah: 150 strán (69NS, 3,45 AH)

Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity
Mateja Bela v Banskej Bystrici

Edícia: Pedagogická fakulta UMB
v Banskej Bystrici

Jazyková úprava: Mgr. Marcela Kadecká

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2020

ISBN: 978-80-557-1763-0

DOI: <https://doi.org/10.24040/2020.9788055717630>